Ráðstefna Samtóns 3. maí 2004

Dr. Ágúst Einarsson, prófessor
Viðskipta- og hagfræðideild

Hagræn áhrif tónlistariðnaðarins

„Þar sem orðin bresta talar tónlistin“

Hans C. Andersen, (f. 1805, d. 1875)
danskur ævintýrarithöfundur

Efnisyfirlit

Meginniðurstöður

1. Umgjörð tónlistariðnaðar

1.1 Hlutdeild menningar í hagkerfinu

1.2 Skapandi atvinnugreinar

1.3 Sérstaða tónlistar, erlendar rannsóknir og stefnumótun

1.4 Félög tónlistarmanna

2. Hagræn umsvif tónlistariðnaðar

2.1 Velta, vinnumarkaður og landsframleiðsla

2.2 Útflutningur í tónlistariðnaði

2.3 Þáttur tónlistar í vímuforvörnum

3. Umfang einstakra þátta í tónlistariðnaði

3.1 Framlög opinberra aðila

3.2 Útgáfa tónlistar

3.3 Kvikmyndir og myndbönd

3.4 Hljóðvarp og sjónvarp

3.5 Leikhús og tónleikahald

3.6 Sinfóníuhljómsveit Íslands

3.7 Tónlistarskólar

3.8 Tónlist innan kirkjunnar

3.9 Kórar og lúðrasveitir

4. Lokaorð

Skrá yfir myndir og töflur

Heimildir

Hlutfallslegt framlag atvinnuvega til landsframleiðslu 2003

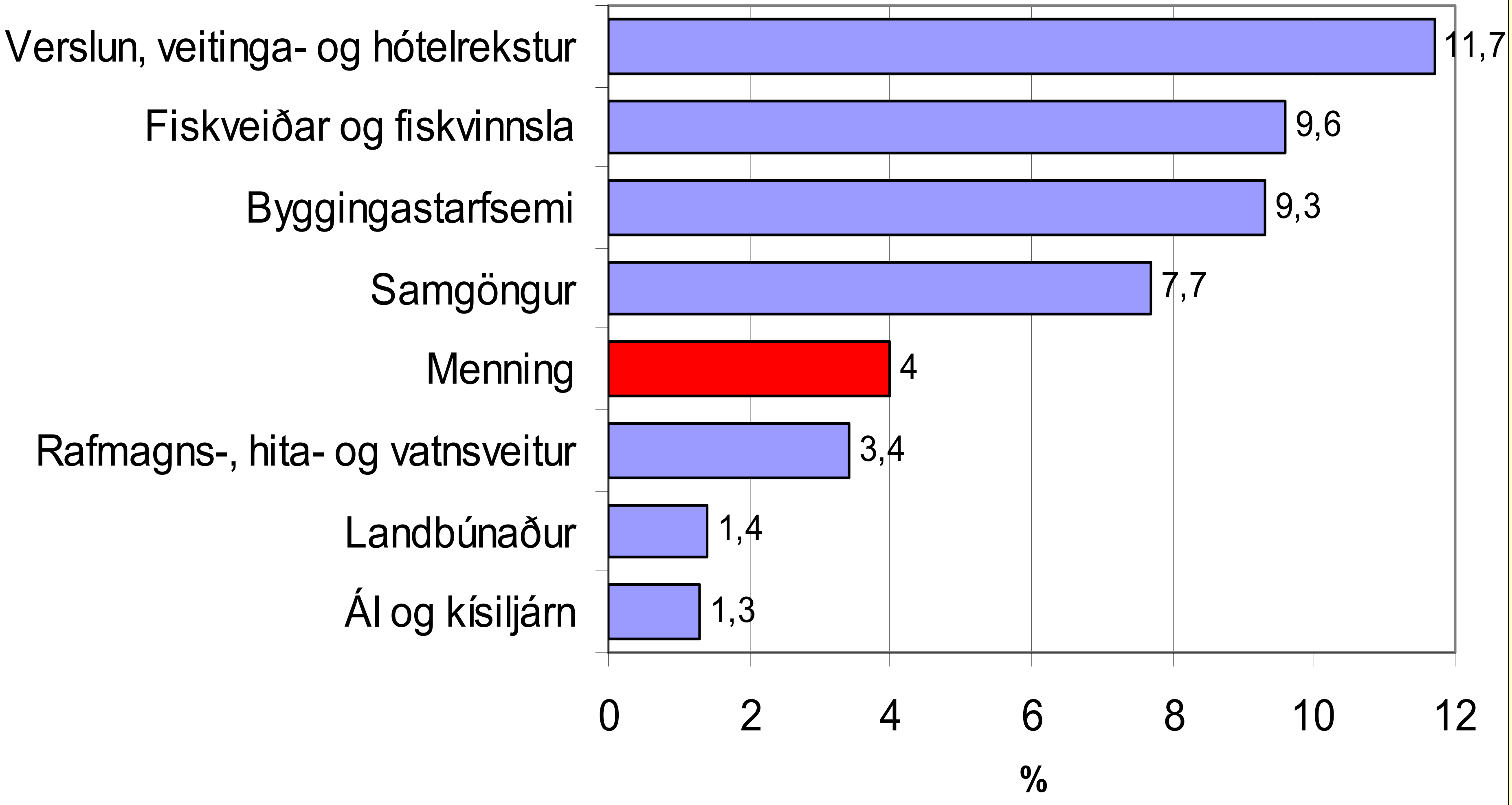

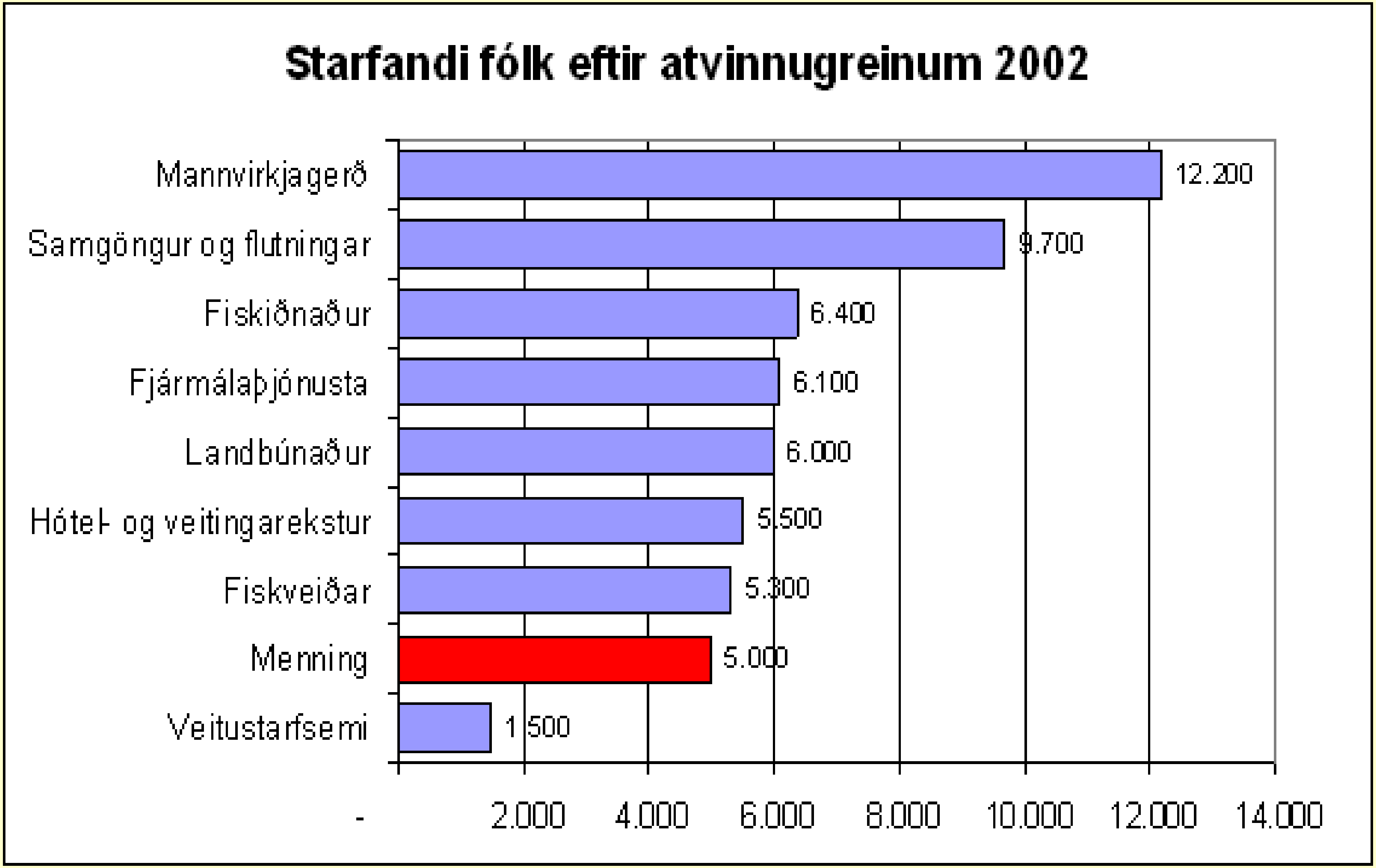
Starfandi fólk eftir atvinnugreinum 2002
Mannvirkjagerð
Samgöngur og flutningar
Fiskiðnaður
Fjármálaþjónusta
Landbúnaður
Hótel- og veitingarekstur
Fiskveiðar
Menning
Veitustarfsemi
12.200
9.700
6.400
6.100
6.000
5.500
5.300
5.000
1.500
-
2.000
4.000
6.000
8.000
10.000
12.000
14.000

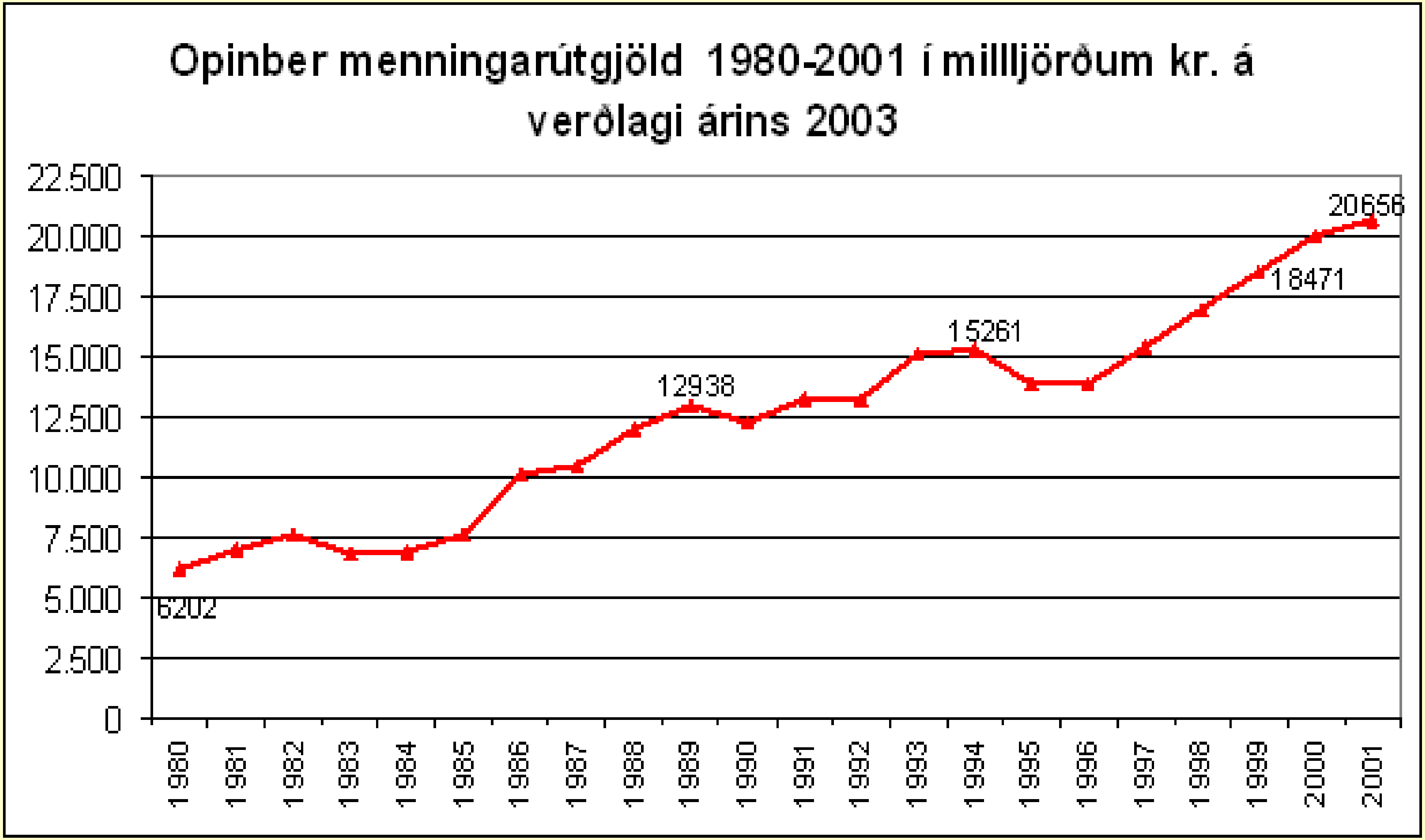
Opinber menningarútgjöld 1980-2001 í milljörðum kr. á verðlagi árins 2003
22.500
20.000
17.500
15.000
12.500
10.000
7.500
5.000
2.500
0
6202
12938
15261
18471
20656
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001

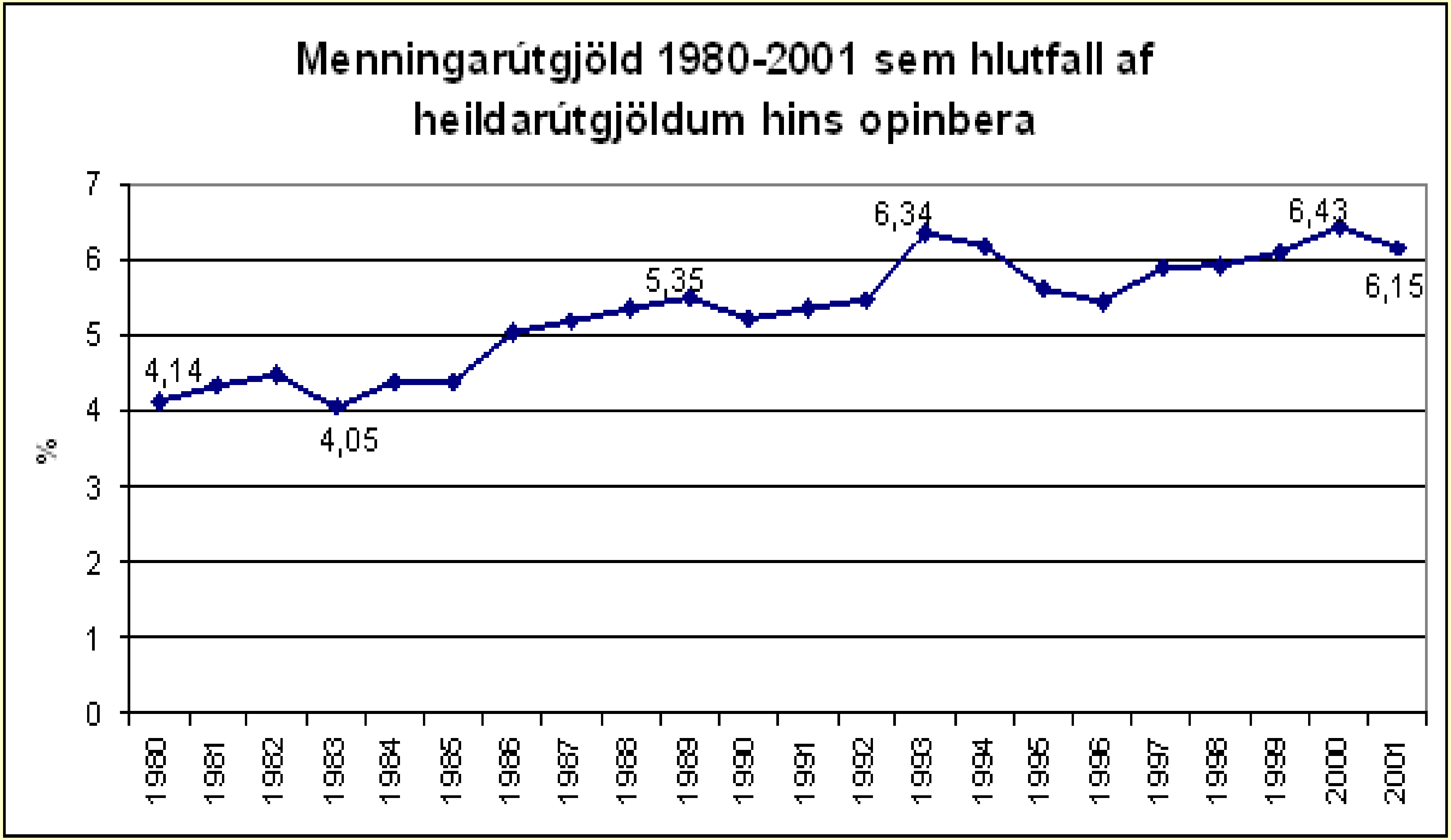
Menningarútgjöld 1980-2001 sem hlutfall af heildarútgjöldum hins opinbera
%
0
1
2
3
4
5
6
7
4,14
4,05
5,35
6,34
6,43
6,15
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001

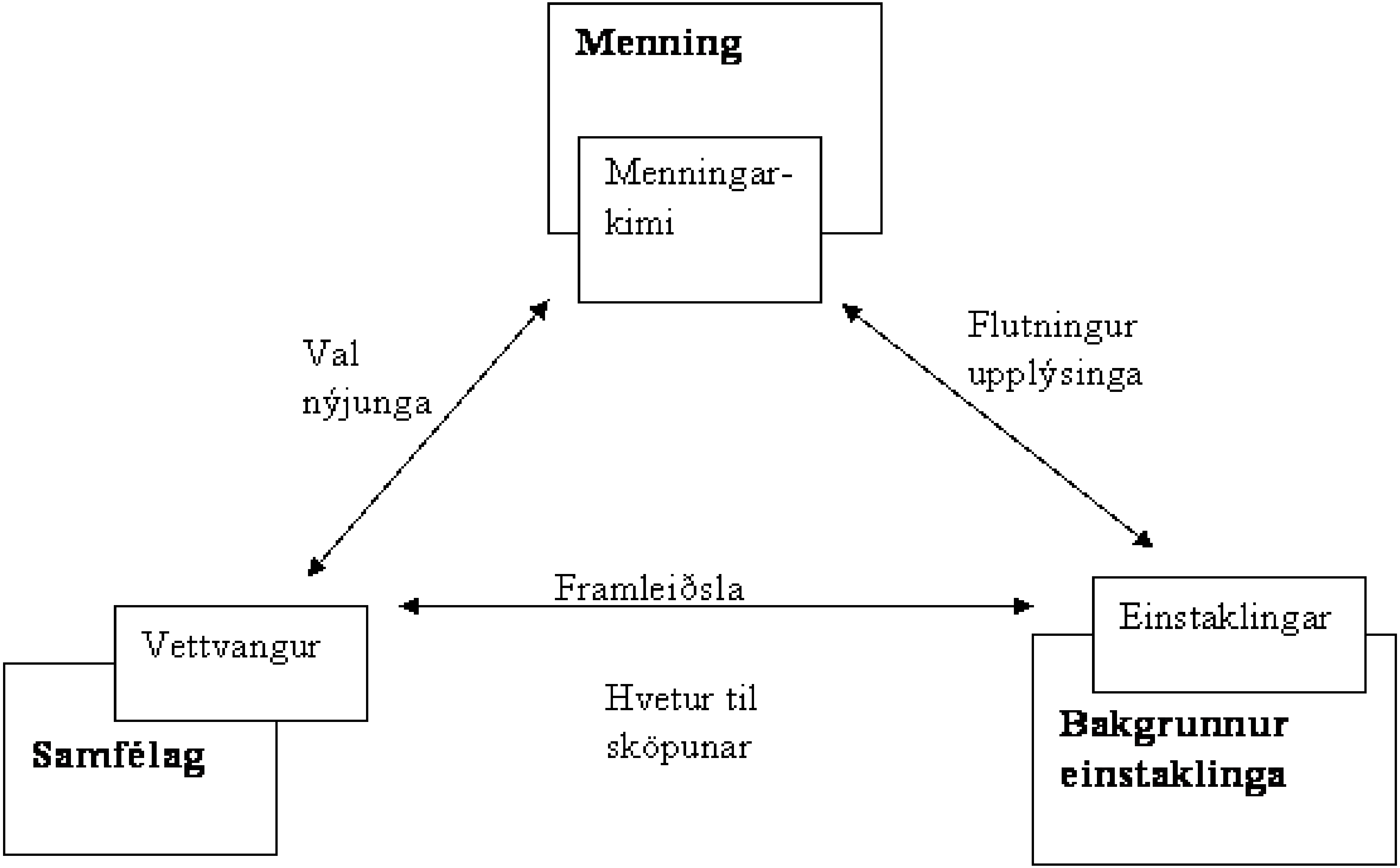
Menning
Menningar-
kimi
Val
nýjunga
Flutningur
upplýsinga
Framleiðsla
Vettvangur
Samfélag
Hvetur til
sköpunar
Einstaklingar
Bakgrunnur
einstaklinga

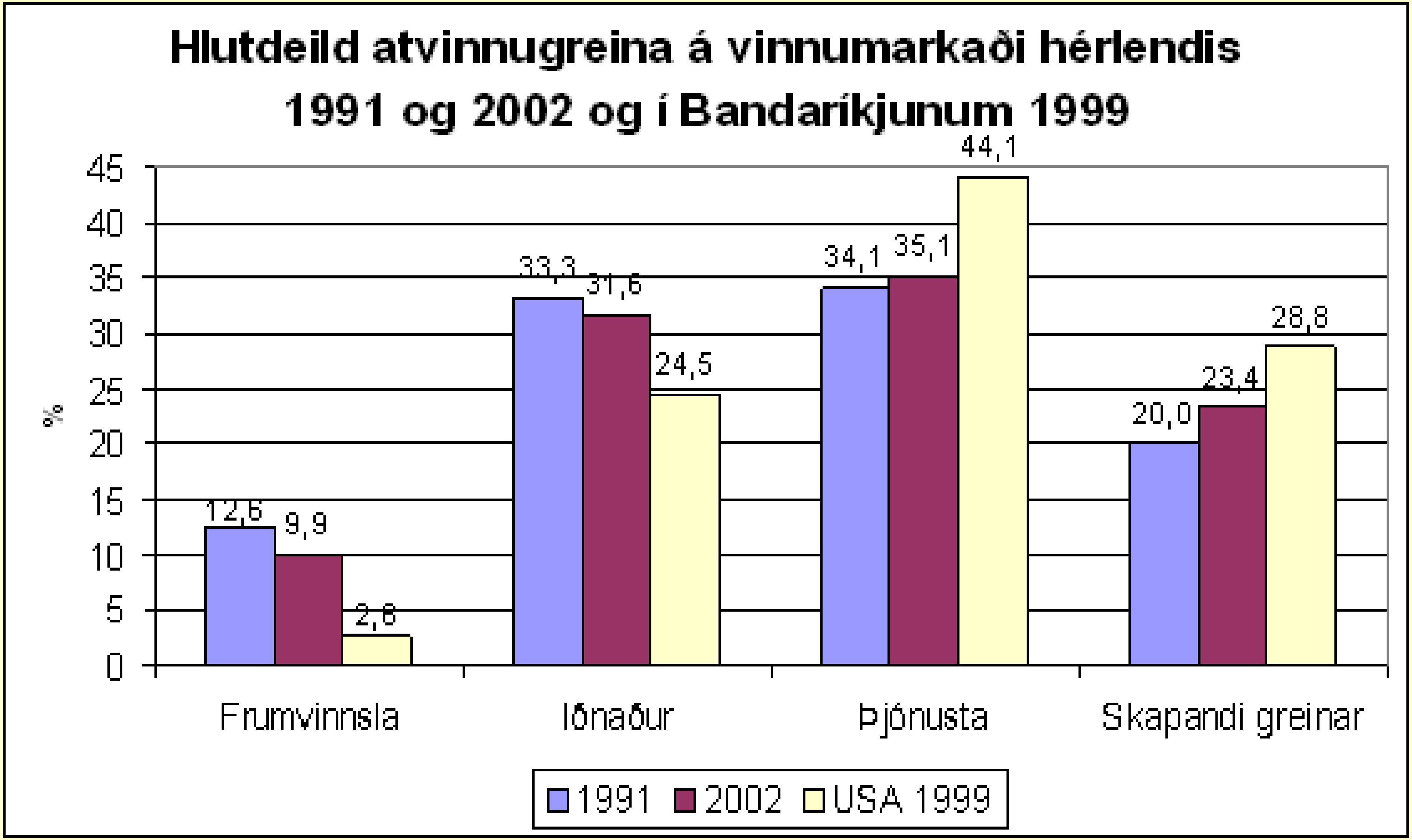

Hlutdeild atvinnugreina á vinnumarkaði hérlendis
1991 og 2002 og í Bandaríkjunum 1999
%
45
40
35
30
25
20
15
10
5
0
12,6
9,9
2,6
33,3
31,6
24,5
34,1
35,1
44,1
20,0
23,4
28,8
Frumvinnsla
Iðnaður
Þjónusta
Skapandi greinar
1991
2002
USA 1999

Tónlistin skapar sífellt verðmæti

Óperur Verdis eru sýnar á hverjum degi einhvers staðar í heiminum nær 200 árum eftir fæðingu hans

Norrænn tónlistariðnaður

Tengdar atvinnugreinar og heimamarkaður

Samræma þarf viðskiptastefnu og menntastefnu

Útflutningur og upplýsingar

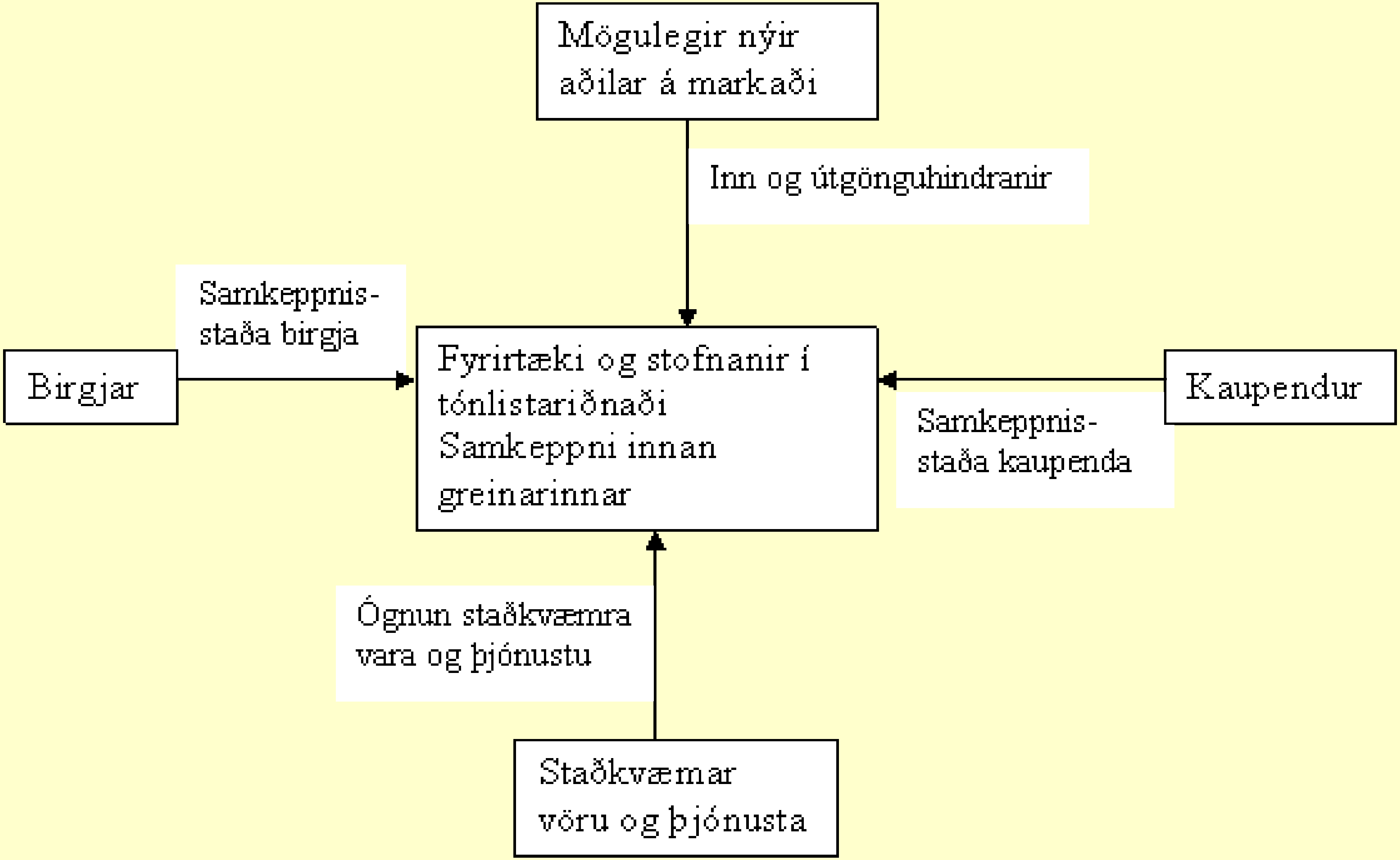
Mögulegir nýir aðilar á markaði
Inn og útgönguhindranir
Samkeppnis-staða birgja
Birgjar
Fyrirtæki og stofnanir í tónlistariðnaði Samkeppni innan greinarinnar
Kaupendur
Samkeppnis-staða kaupenda
Ógnun staðkvæmra vara og þjónustu
Staðkvæmar vöru og þjónusta

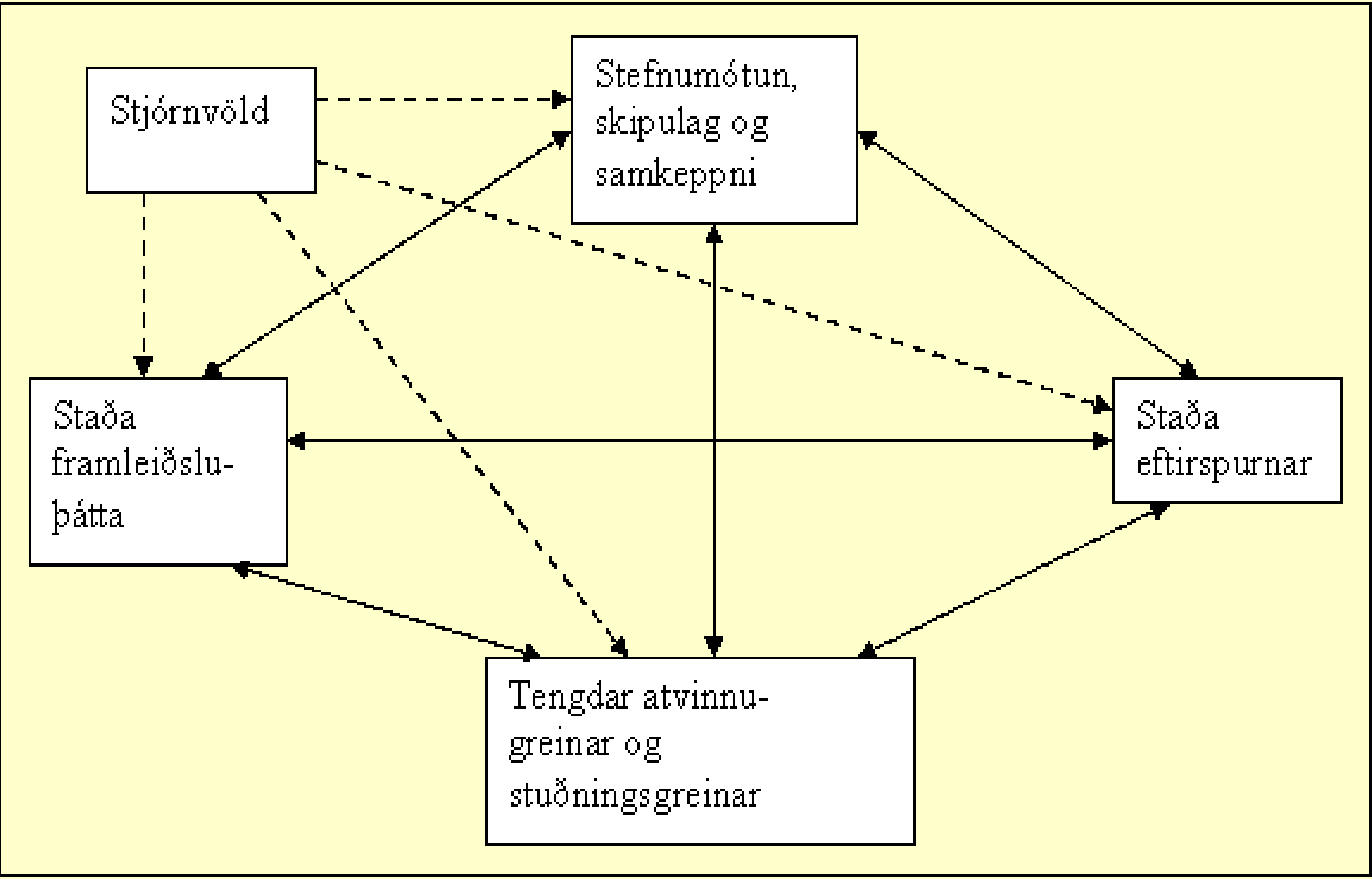
Stjórnvöld
Stefnumótun, skipulag og samkeppni
Staða framleiðslu-þátta
Staða eftirspurnar
Tengdar atvinnu-greinar og stuðningsgreinar

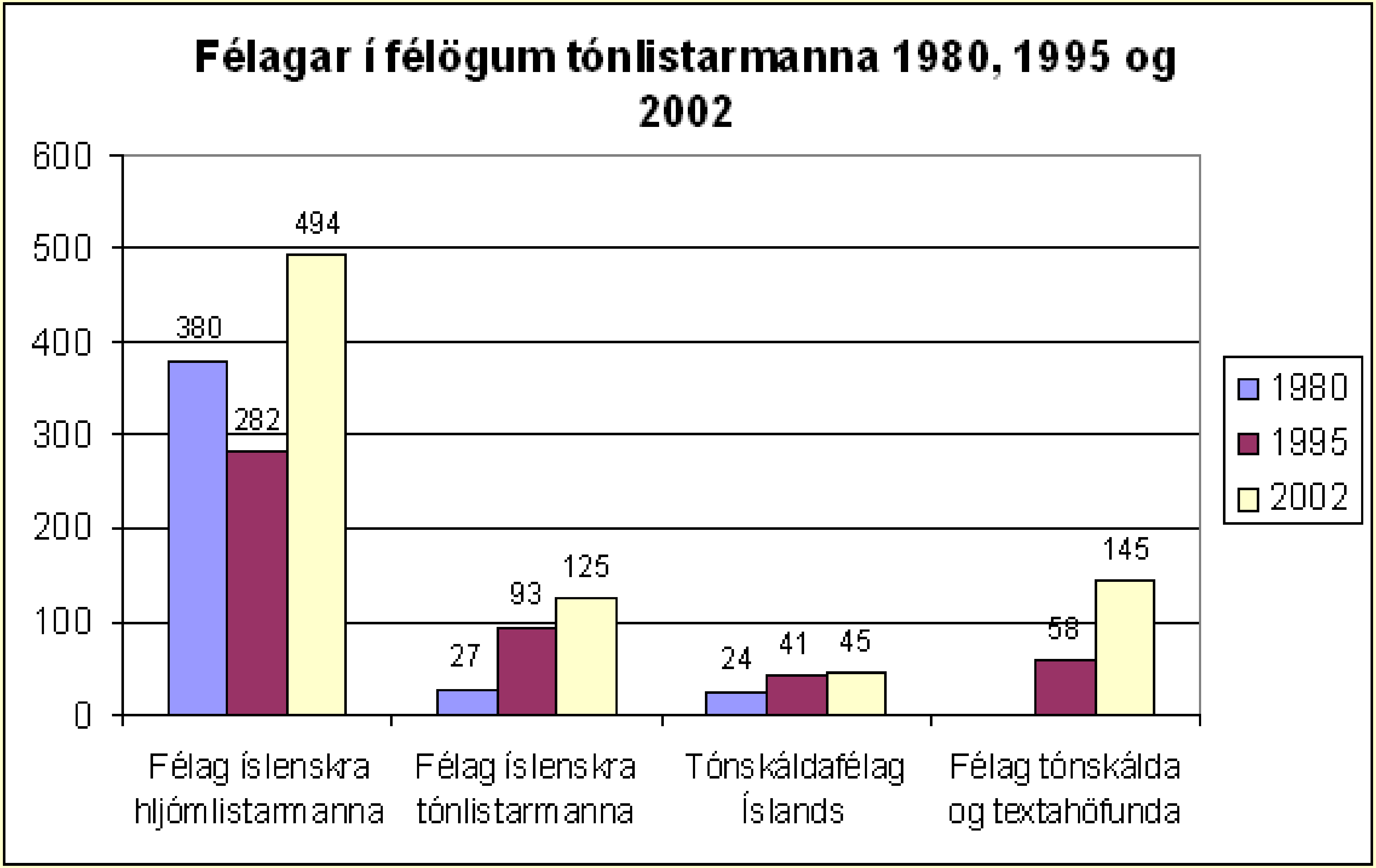
Félagar í félögum tónlistarmanna 1980, 1995 og 2002
600
500
400
300
200
100
0
494
380
282
125
93
27
24
41
45
145
58
1980
1995
2002
Félag íslenskra hljómlistarmanna
Félag íslenskra tónlistarmanna
Tónskáldafélag Íslands
Félag tónskálda og textahöfunda

Velta á verðlagi 2003	1998	1999	2000	2001	2002
Allar atvinnugreinar	1.212.286	1.266.850	1.323.026	1.397.758	1.384.072
Bókaútgáfa	2.845	2.548	2.266	3.623	1.749
Dagblaðaútgáfa	5.310	5.637	5.268	4.825	4.426
Tímaritaútgáfa	1.267	1.618	1.897	1.845	1.983
Útgáfa og fjölföldun á hljóðrituðu efni	108	94	109	142	252
Önnur útgáfustarfsemi	604	656	610	415	2.366
Smásala á hljómplötum og geisladiskum	132	111	117	102	147
Bóka- og ritfangaverslun	5.177	5.761	6.324	5.284	4.869
Starfsemi auglýsingastofa	4.577	5.301	5.937	4.877	4.114
Önnur auglýsingastarfsemi	1.194	1.473	1.594	2.286	2.852
Framleiðsla kvikmynda og myndbanda	1.643	1.947	2.572	2.187	2.689
Dreifing kvikmynda og myndbanda	439	486	557	545	595
Rekstur kvikmyndahúsa	1.538	1.701	1.766	1.640	1.311
Myndbandaleiga	1.195	1.375	1.319	1.560	1.540
Starfsemi útvarps- og sjónvarpsstöðva	7.240	7.975	8.339	7.790	7.730
Önnur menningarstarfsemi	660	516	490	483	632
Starfsemi safna	192	214	268	286	267
Samtals	34.118	37.412	39.431	37.890	37.523
% af öllum fyrirtækjum	2,81	2,95	2,98	2,71	2,71

Mannafli í fyrirtækjum	1998	1999	2000	2001	2002
Allar atvinnugreinar	145.470	150.030	154.050	156.500	156.100
Bókaútgáfa	400	350	300	250	200
Dagblaðaútgáfa	1.730	1.740	1.730	1.460	1.790
Tímaritaútgáfa	140	160	180	200	210
Útgáfa og fjölföldun á hljóðrituðu efni	10	10	10	10	20
Önnur útgáfustarfsemi	70	80	80	70	70
Smásala á hljómplötum og geisladiskum	30	40	30	10	20
Bóka- og ritfangaverslun	420	460	520	590	570
Starfsemi auglýsingastofa	350	380	430	460	520
Önnur auglýsingastarfsemi	110	140	170	160	200
Framleiðsla kvikmynda og myndbanda	L170	190	200	230	240
Dreifing kvikmynda og myndbanda	20	20	20	20	20
Rekstur kvikmyndahúsa	240	260	260	260	220
Myndbandaleiga	170	190	140	120	110
Starfsemi útvarps- og sjónvarpsstöðva	870	890	920	890	810
Starfsemi listamanna	930	990	990	1.010	1.020
Önnur menningarstarfsemi	210	180	170	180	190
Söfn	570	570	610	650	670
Samtals	6.440	6.650	6.760	6.570	6.880
% af vinnumarkaði	4,4	4,4	4,4	4,2	4,4

Um 10% af einkaneyslu landsmanna er varið til menningar eða 43 milljörðum

Til tónlistar er varið um 6 milljörðum

Í tónlistariðnaði starfa um 1.200 manns

Tónlistin vegur um 1% af landsframleiðslunni

Mikil óbein áhrif vegna tónlistar í öðrum atvinnugreinum

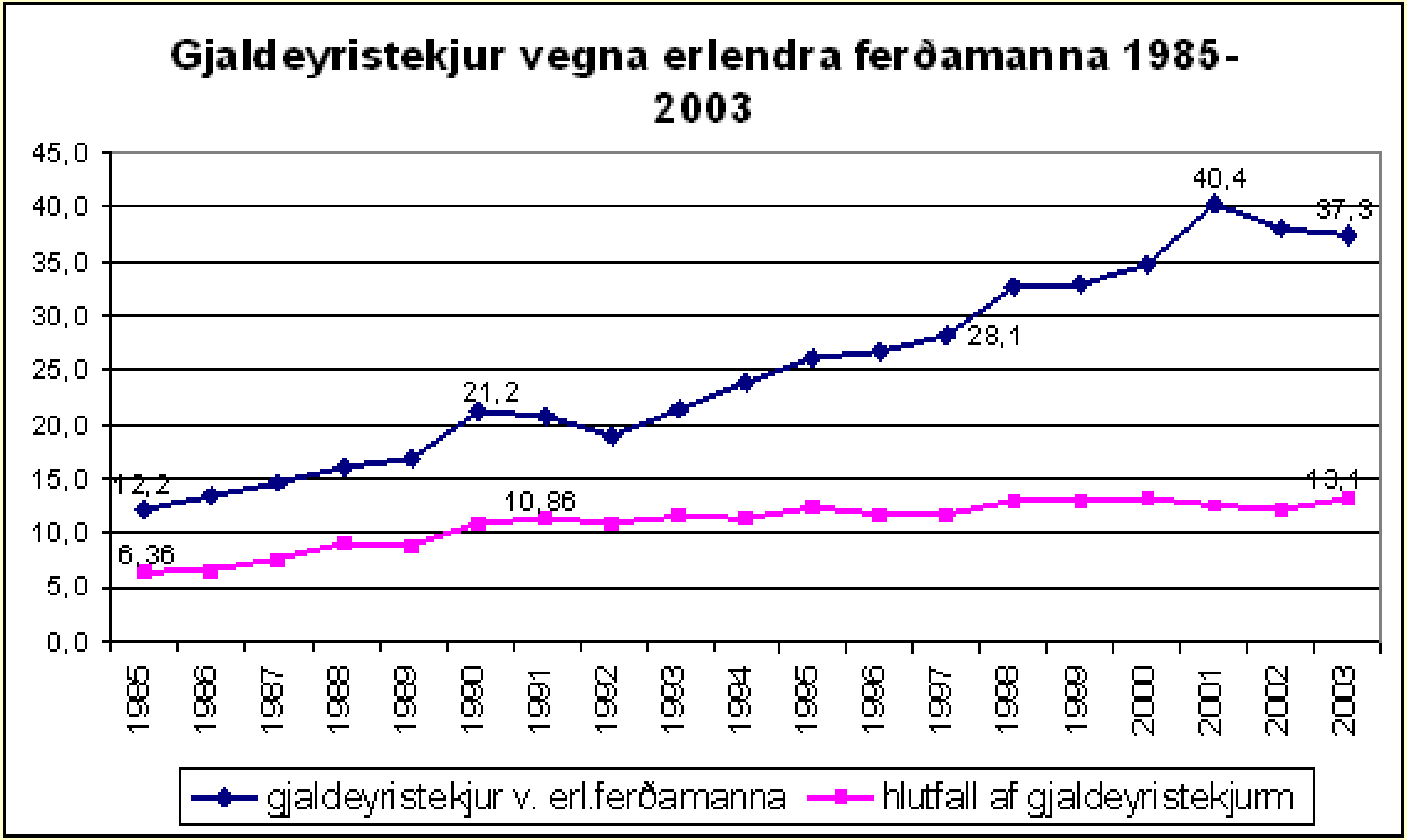
Gjaldeyristekjur vegna erlendra ferðamanna 1985-2003
45,0
40,0
35,0
30,0
25,0
20,0
15,0
10,0
5,0
0,0
40,4
37,3
28,1
21,2
12,2
10,86
13,1
6,36
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
gjaldeyristekjur v. erl.ferðamanna
hlutfall af gjaldeyristekjum

Ár	Útflutningur þjónustu	Menningarútflutningur	Hlutdeild af heildarútflutningi
1995	58.587	188	0,3%
1996	65.644	227	0,3%
1997	74.935	426	0,6%
1998	83.854	505	0,6%
1999	80.608	627	1,0%
2000	94.025	589	0,6%
2001	113.955	852	0,7%
2002	106.705	502	0,5%

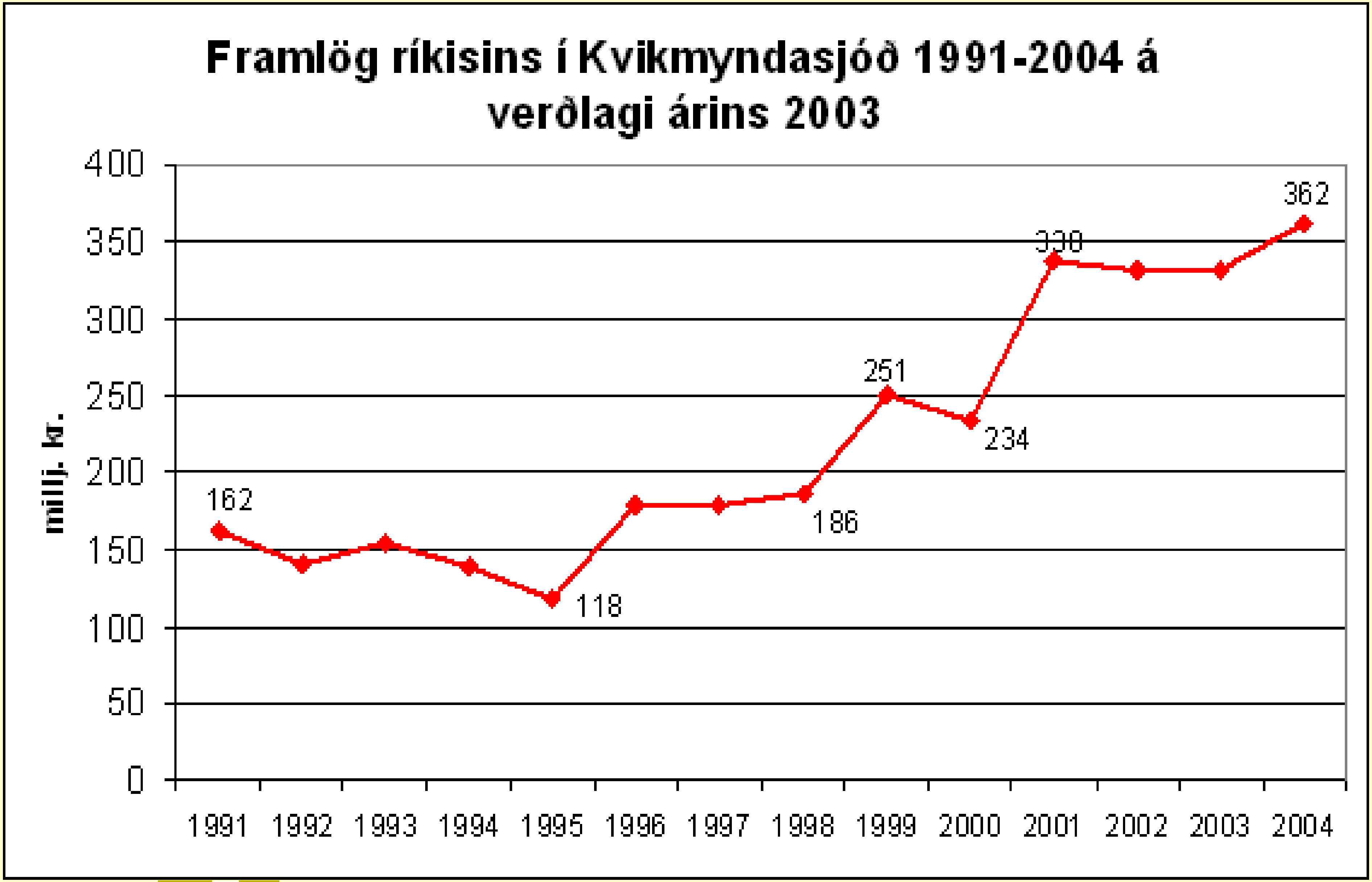

Framlög ríkisins í Kvikmyndasjóð 1991-2004 á verðlagi árins 2003
millj. kr.
400
350
300
250
200
150
100
50
0
162
118
186
251
234
338
362
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004

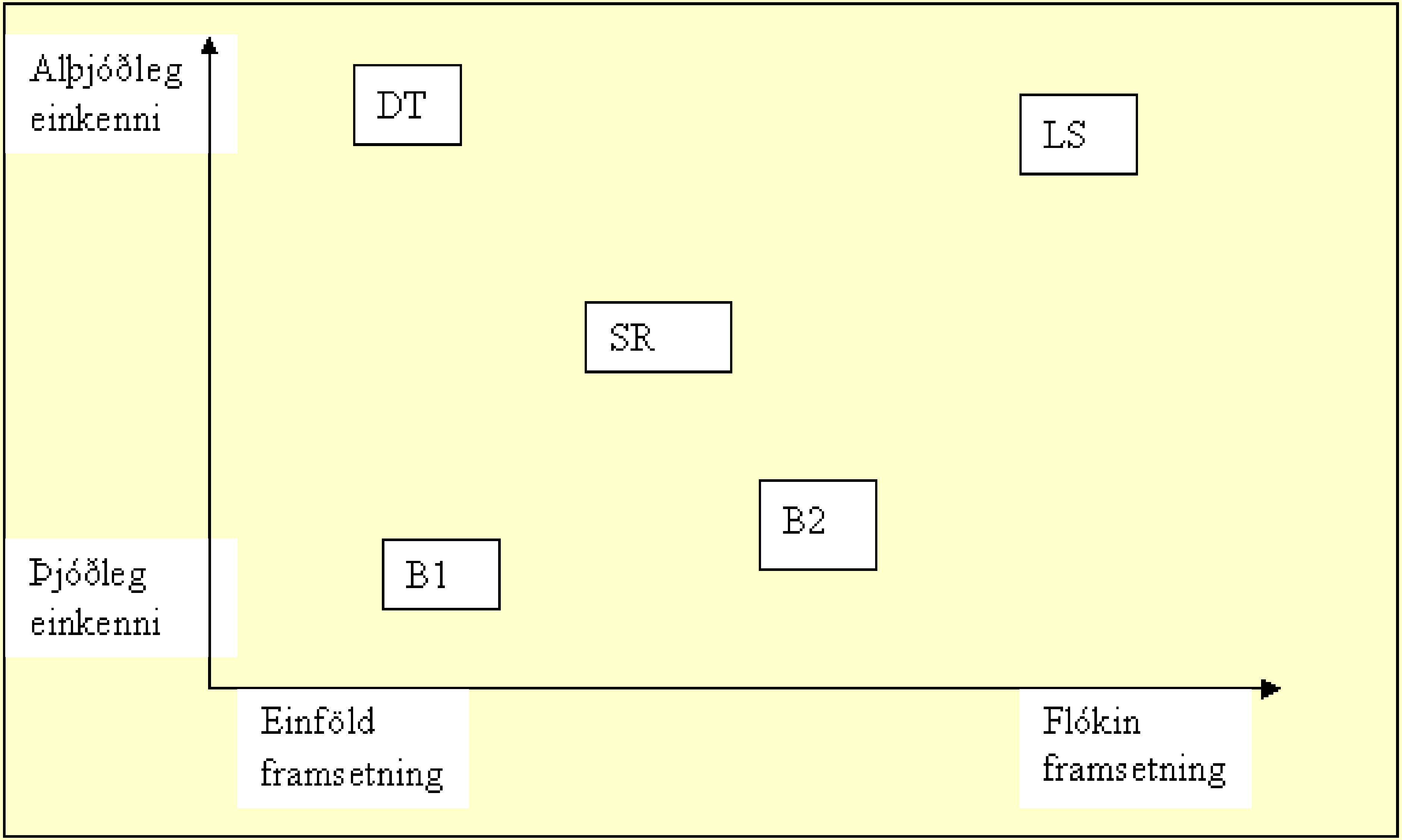
Alþjóðleg einkenni
DT
LS
SR
B2
Þjóðleg einkenni
B1
Einföld framsetning
Flókin framsetning

Mikil áhrif tónlistar vegna forvarna í vímuefnum

Reykingar kosta samfélgið 16 millarða kr. á ári

Áfengi kostar samfélagið 9 milljarða á ári

Þau ungmenni sem stunda tónlistarnám reykja og drekka mun minna en jafnaldrar þeirra

Tónlistarkennsla leiðir til sparnaðar samfélagsins vegna minni kostnaðar við reykingar og áfengi upp á 1,1 milljarð kr.

Útgjöld á fjárlögum til menningarmála árið 2002 í millj. kr.	
Listir og almenn menningarmál	**445,5**
Listamannalaun	246,9
Akureyri v/menningar	63,7
Annað	134,9
Bókmenntir	**478,8**
Landsbókasafn Íslands-Háskólabókasafn	379,6
Blindrabókasafn	50,8
Annað	48,4
Leiklist	**687,2**
Þjóðleikhúsið	454,3
Íslenska óperan	107,1
Annað	125,8
Myndlist	**129,0**
Listasafn Íslands	85,9
Annað	43,1
Tónlist	**269,5**
Sinfóníuhljómsveit Íslands	238,0
Annað	31,5
Kvikmyndalist	**328,0**
Kvikmyndasjóður	323,9
Annað	4,1
Menningararfur	**1.024,1**
Þjóðminjasafn	226,6
Þjóðskjalasafn	115,6
Endurbótasjóður	349,0
Annað	332,9
Ríkisútvarp	**2.155,0**
Íþróttir	**213,2**
Æskulýðsmál	**86,9**
Ýmislegt	**55,1**
SAMTALS	**5.872,3**

Útgjöld á fjárlögum til menningarmála árið 2002

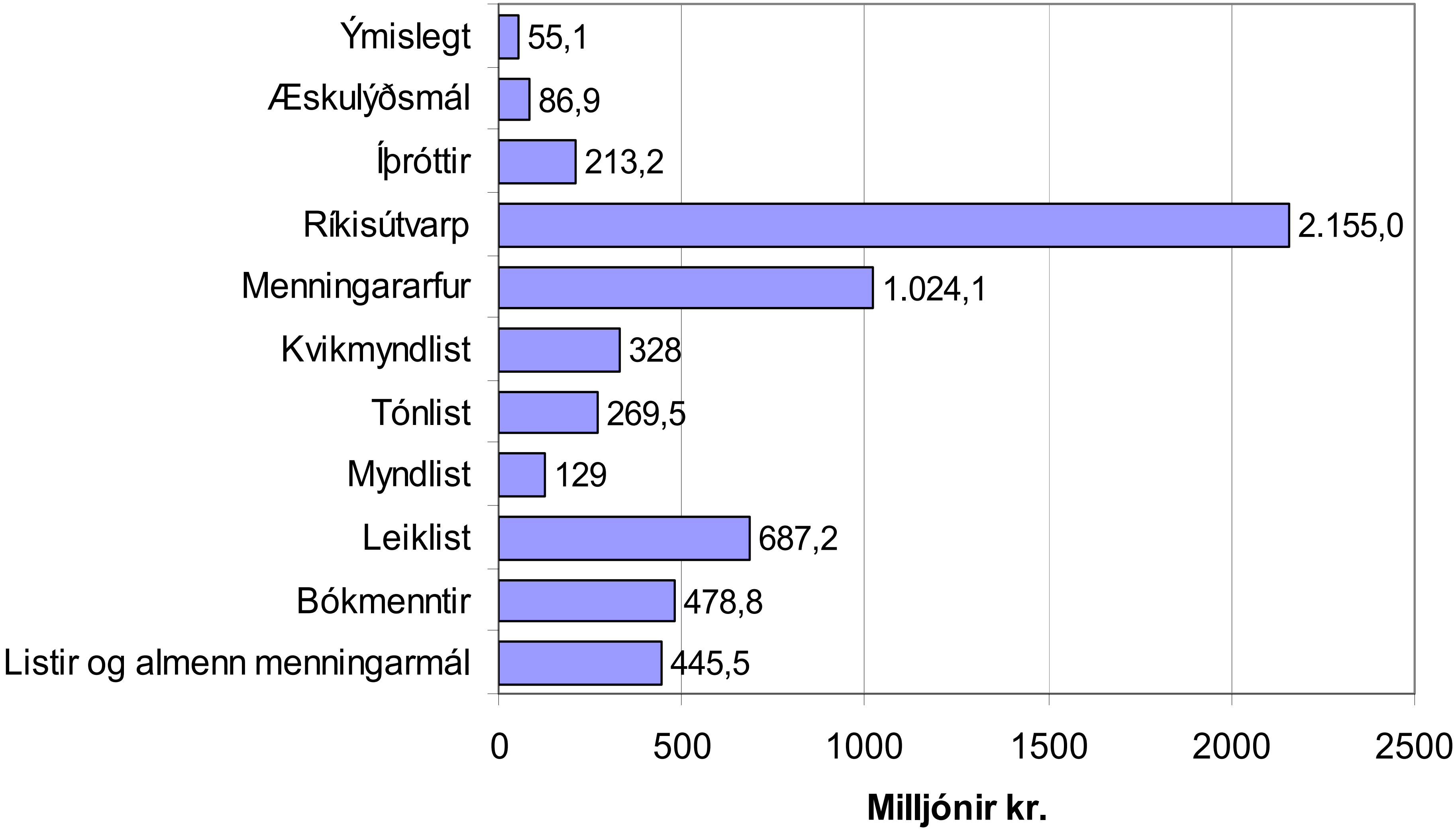

Hluti útgjalda til menningarmála í Reykjavík árið 2004 í millj. kr	
Borgarbókasafn	387
Listasafn Reykjavíkur	174
Árbæjarsafn	118
Önnur söfn	148
Leikfélag Reykjavíkur	211
Listahátíð	32
Húsnæðisstyrkir	186
Aðrir styrkir	55
Sinfóníuhljómsveit Íslands	83
Annað	112
Samtals	1.506

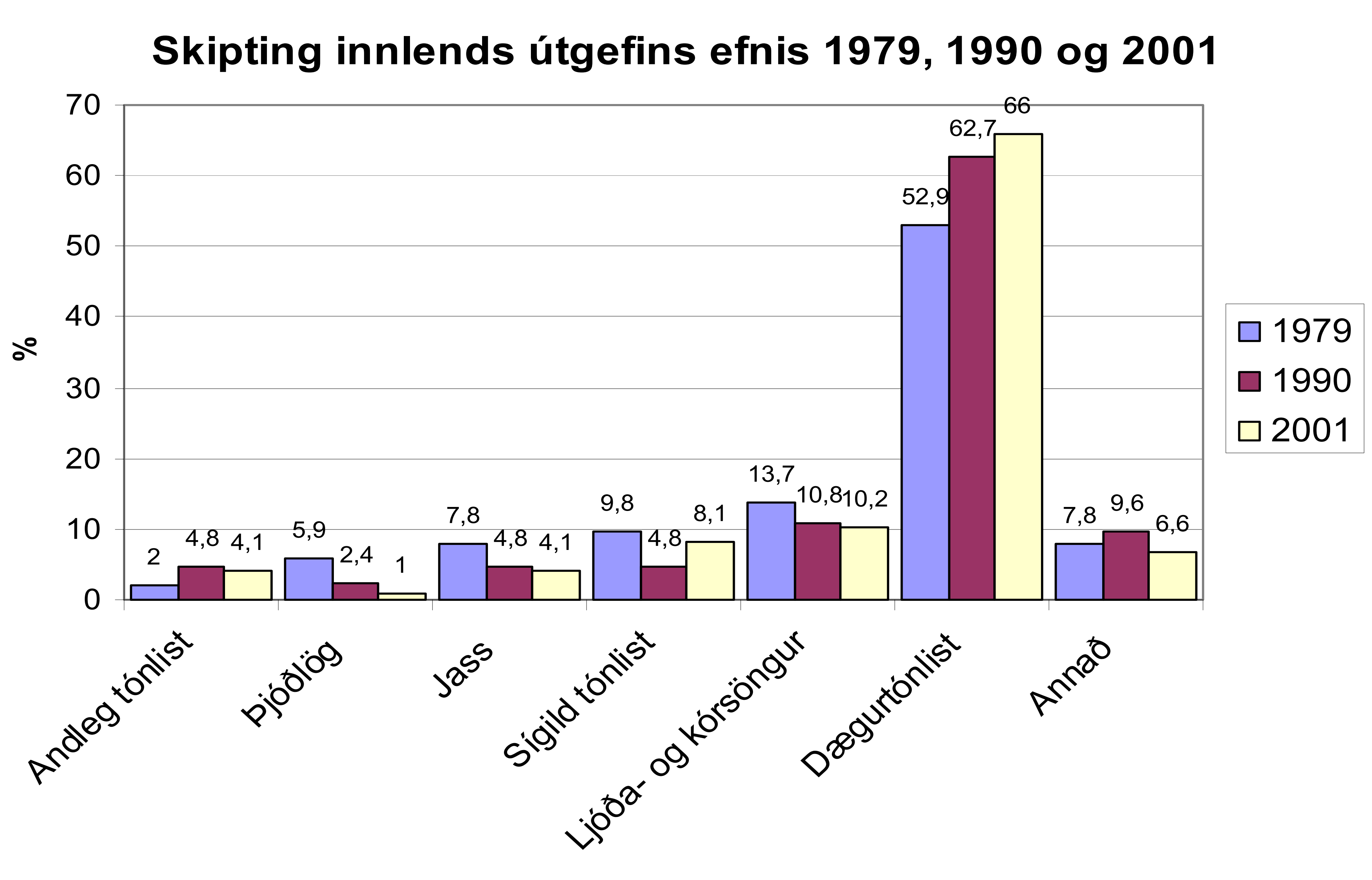
Skipting innlends útgefins efnis 1979, 1990 og 2001
%
70
60
50
40
30
20
10
0
2
4,8
4,1
5,9
2,4
1
7,8
4,8
4,1
9,8
4,8
8,1
13,7
10,8
10,2
52,9
62,7
66
7,8
9,6
6,6
Andleg tónlist
Þjóðlög
Jass
Sígild tónlist
Ljóða- og kórsöngur
Dægurtónlist
Annað
1979
1990
2001

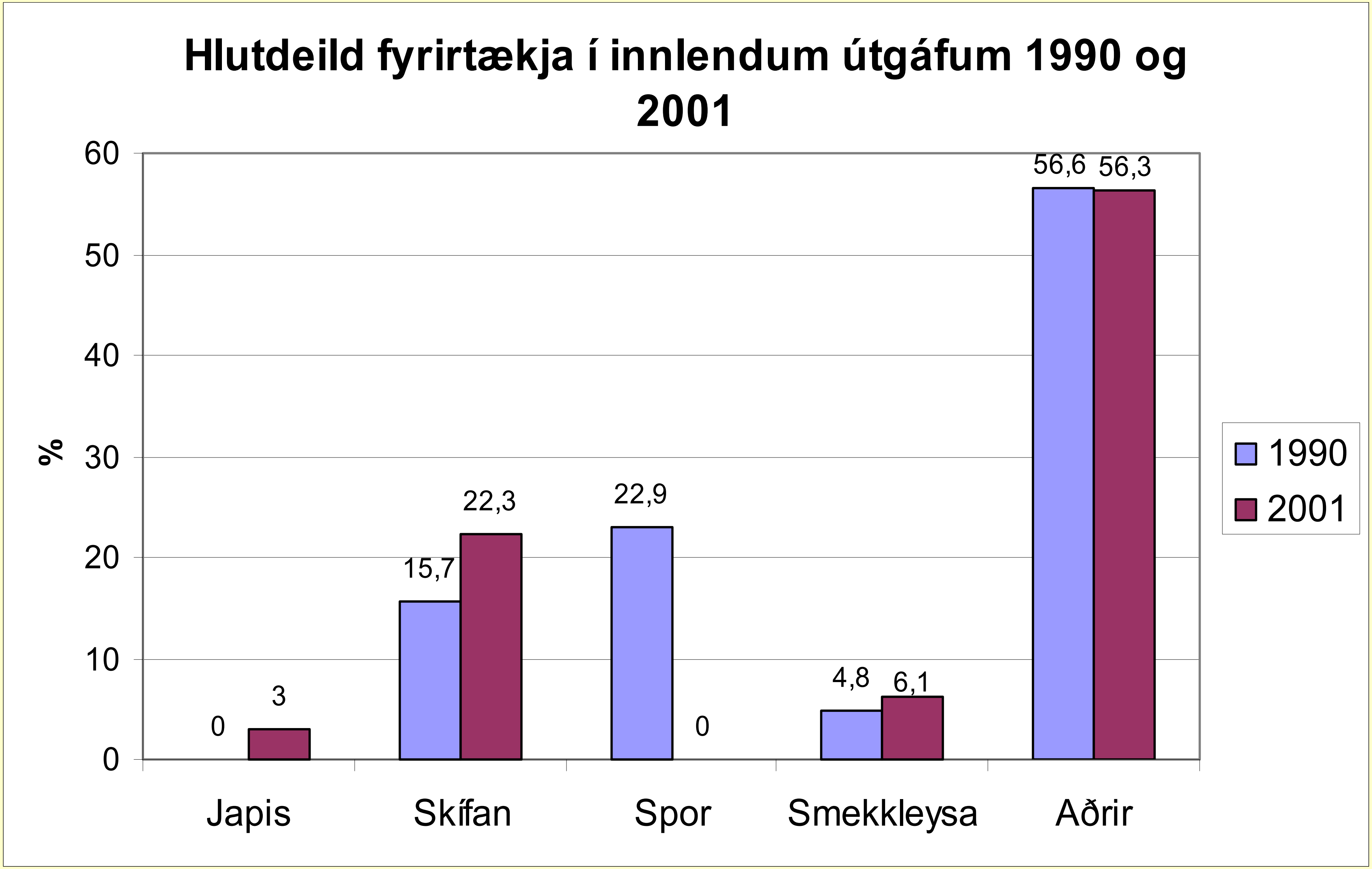
Hlutdeild fyrirtækja í innlendum útgáfum 1990 og 2001
%
60
50
40
30
20
10
0
56,6
56,3
22,3
22,9
15,7
4,8
6,1
3
0
0
Japis
Skífan
Spor
Smekkleysa
Aðrir
1990
2001

Þróun sölu diska frá 1991 til 2001 á föstu verðlagi (2003)

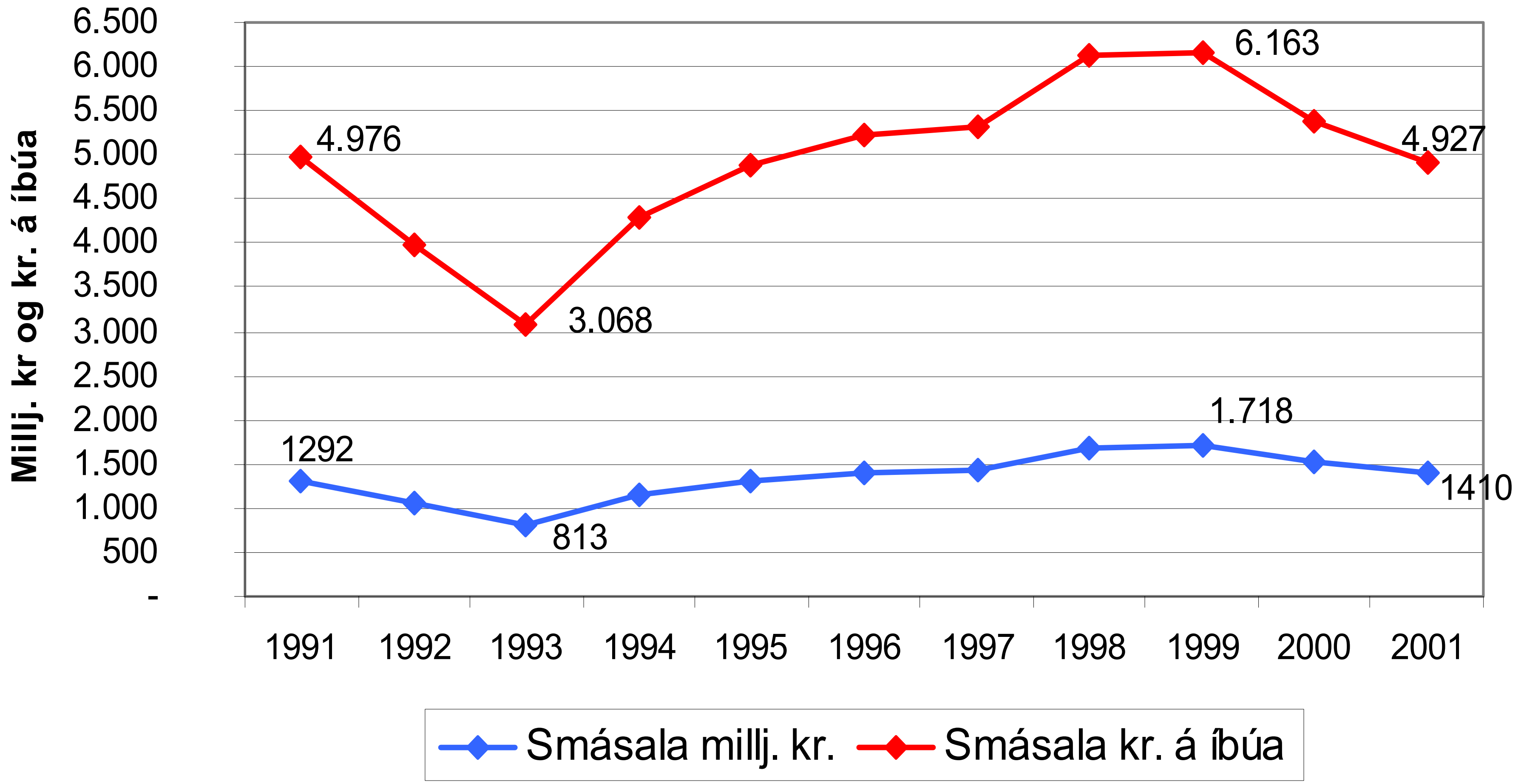

Hlutdeild innlendra diska árið 1991 var 32% en árið 2001 var hún 49%

Skífan er með yfirburðarstöðu í smásölu, heildsölu og dreifingu á diskum

Heildsala á diskum 2003 var yfir 800 millj. kr.

Íslenskar kvikmyndir voru 58 talsins frá 1985-2002

Ekki vöxtur á myndbandamarkaði

Fjöldi hljóðvarpsstöðva 1983, 1993 og 2003

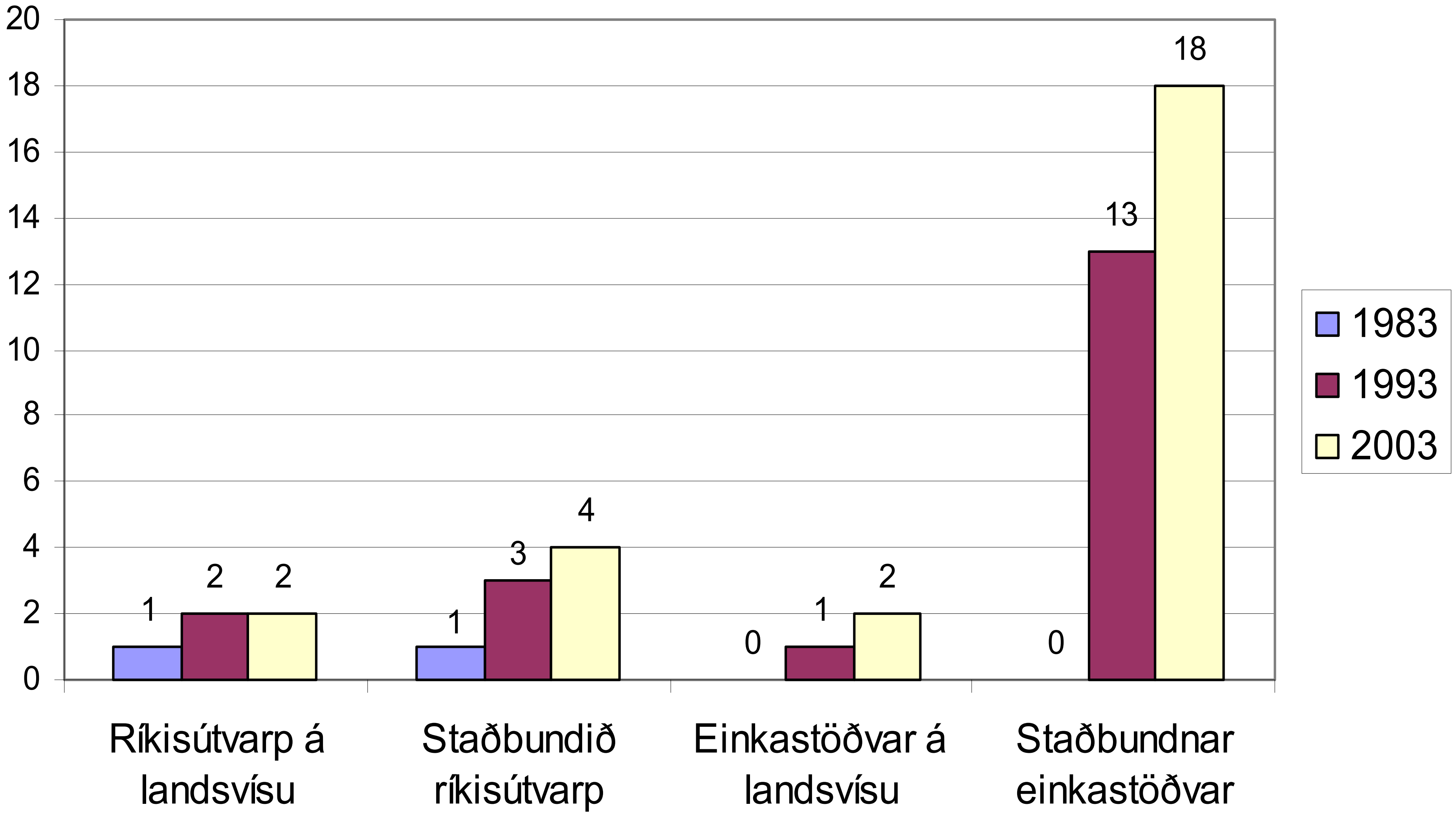

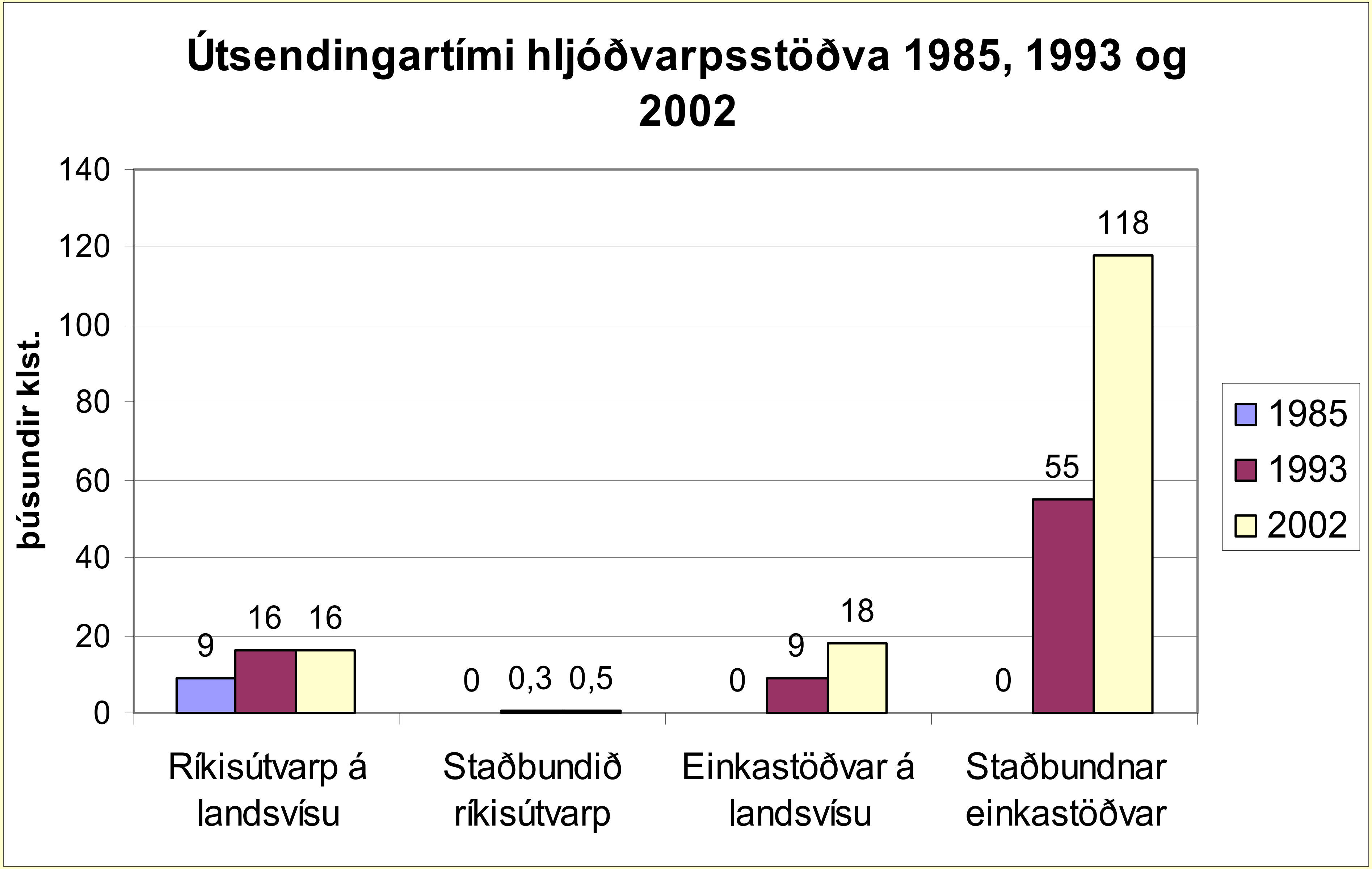
Útsendingartími hljóðvarpsstöðva 1985, 1993 og 2002
þúsundir klst.
140
120
100
80
60
40
20
0
9
16
16
0
0,3
0,5
0
9
18
0
55
118
Ríkisútvarp á landsvísu
Staðbundið ríkisútvarp
Einkastöðvar á landsvísu
Staðbundnar einkastöðvar
1985
1993
2002

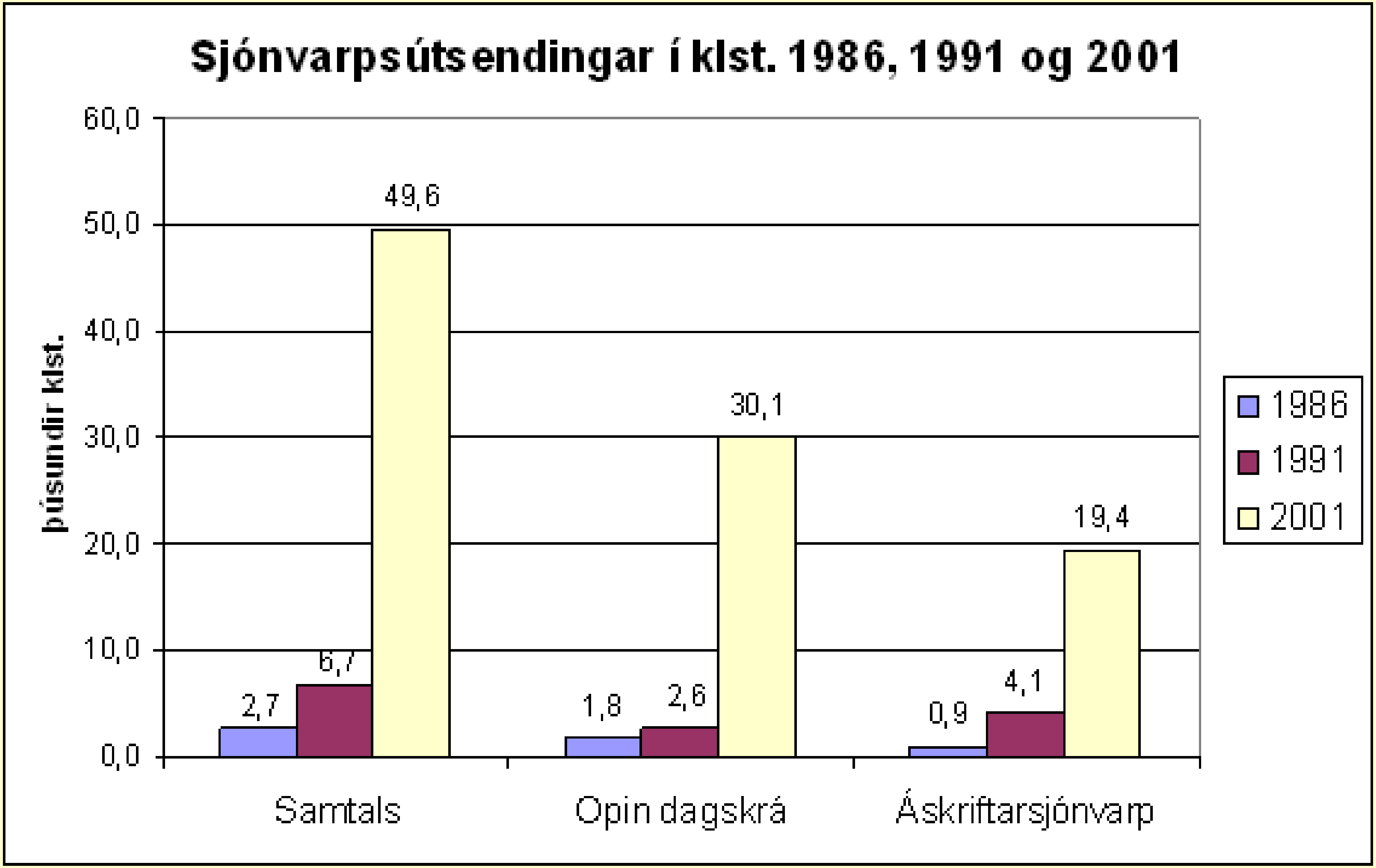
Sjónvarpsútsendingar í klst. 1986, 1991 og 2001
þúsundir klst.
60,0
50,0
40,0
30,0
20,0
10,0
0,0
49,6
30,1
19,4
2,7
6,7
1,8
2,6
0,9
4,1
Samtals
Opin dagskrá
Áskriftarsjónvarp
1986
1991
2001

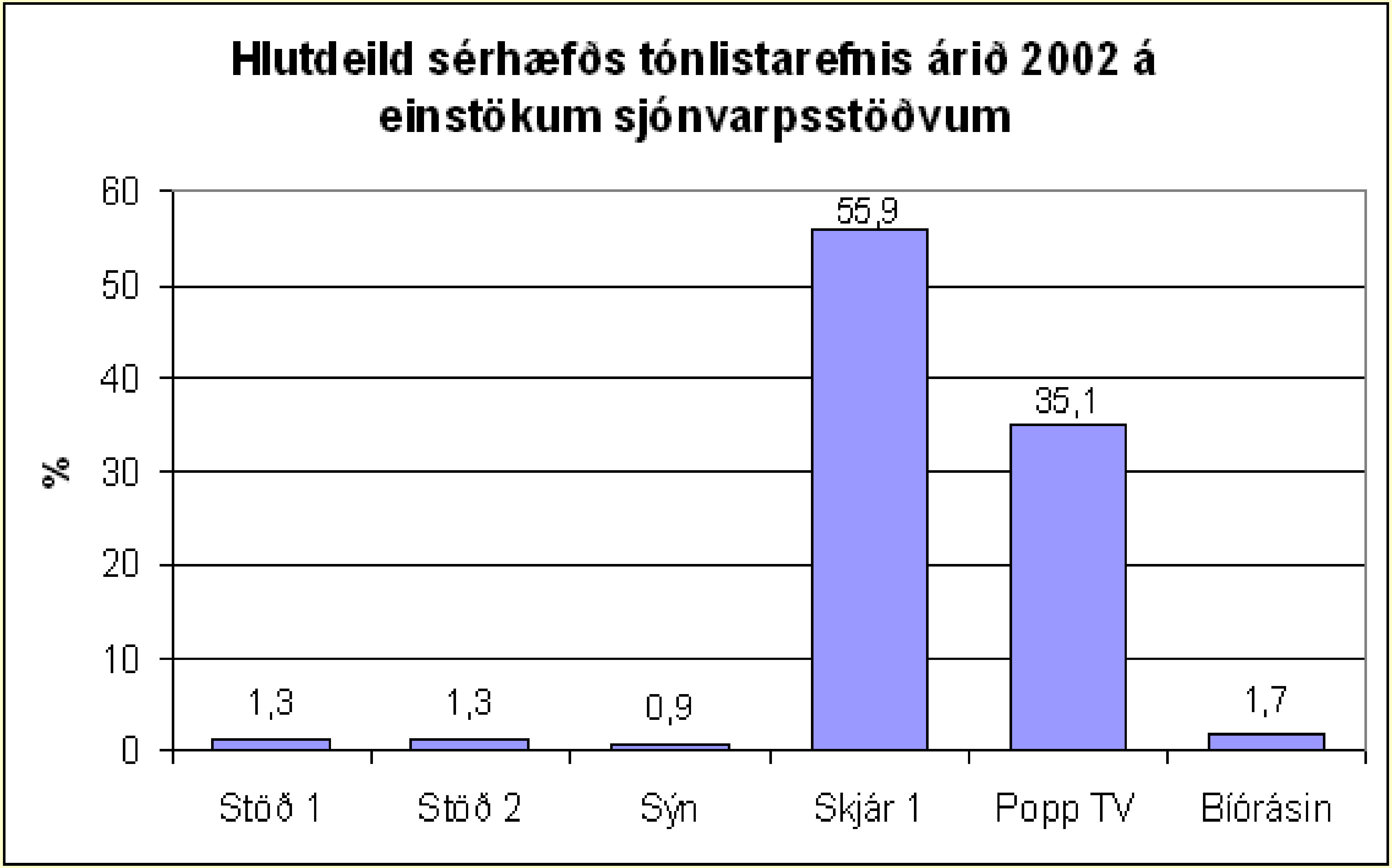

Hlutdeild sérhæfðs tónlistarefnis árið 2002 á einstökum sjónvarpsstöðvum
60
50
40
30
20
10
0
%
55,9
35,1
1,3
1,3
0,9
1,7
Stöð 1
Stöð 2
Sýn
Skjár 1
Popp TV
Bíórásin

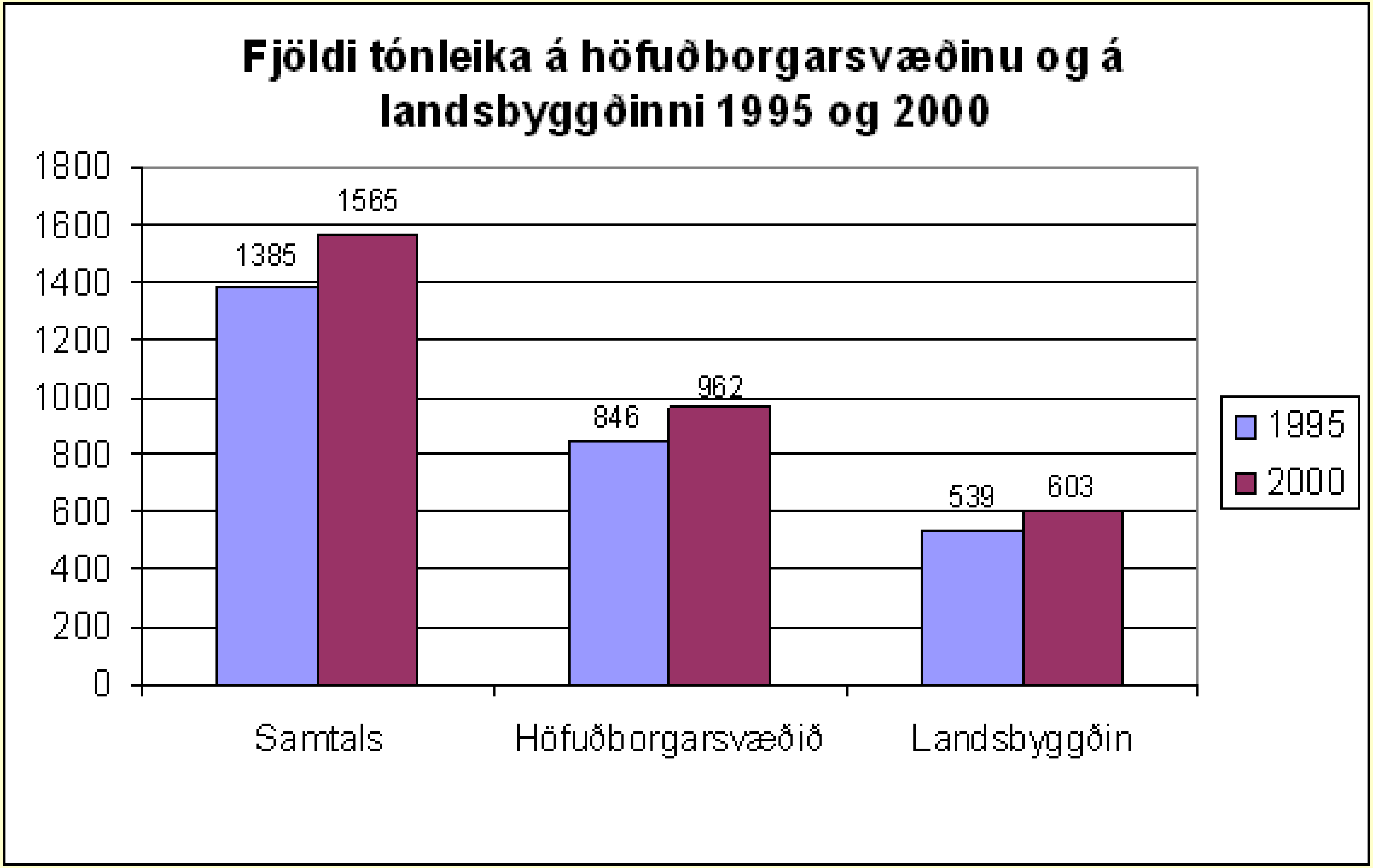
Fjöldi tónleika á höfuðborgarsvæðinu og á landsbyggðinni 1995 og 2000
1800
1600
1400
1200
1000
800
600
400
200
0
1385
1565
846
962
539
603
Samtals
Höfuðborgarsvæðið
Landsbyggðin
1995
2000

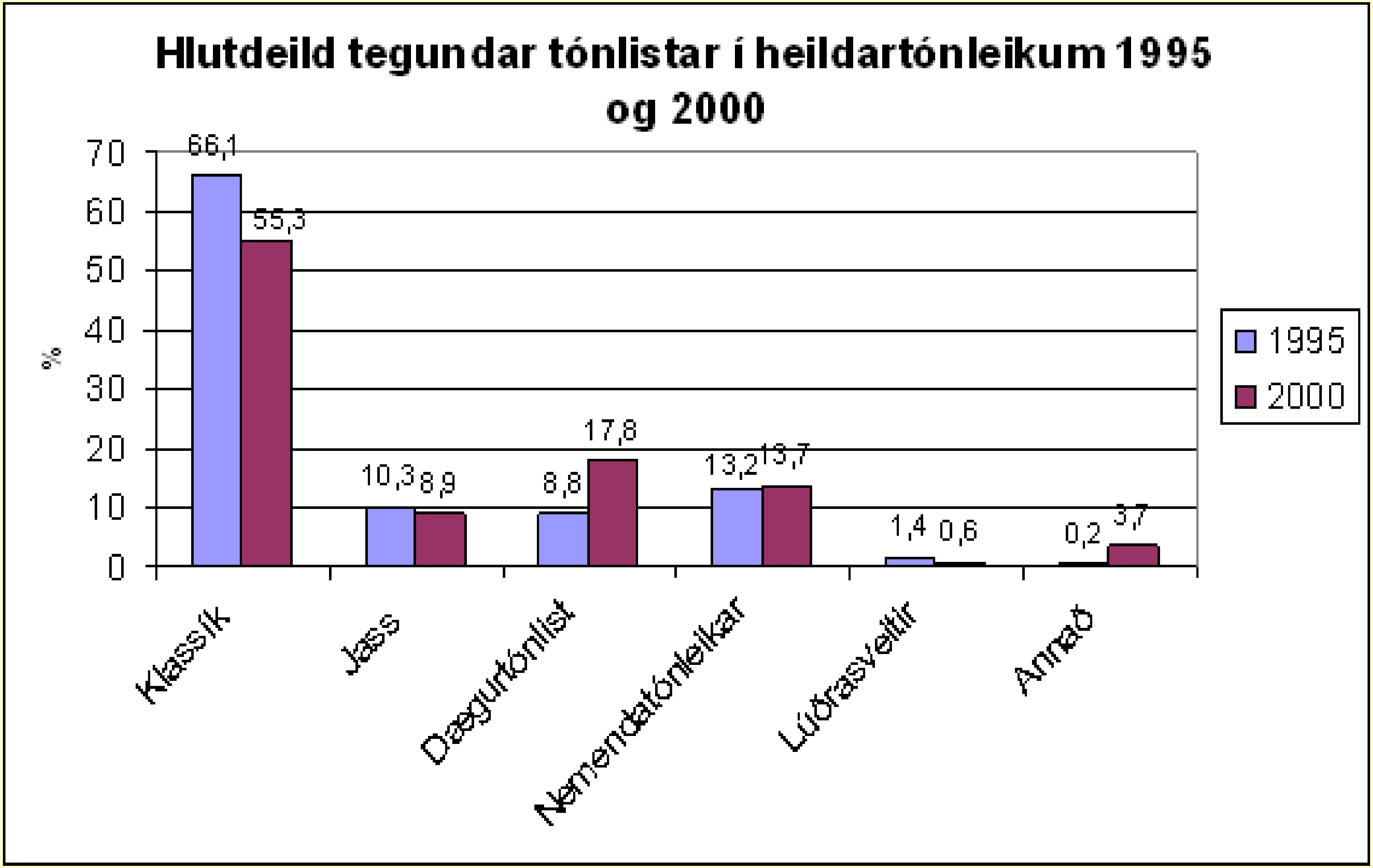
Hlutdeild tegundar tónlistar í heildartónleikum 1995 og 2000
%
70
60
50
40
30
20
10
0
66,1
55,3
10,3
8,9
8,8
17,8
13,2
13,7
1,4
0,6
0,2
3,7
Klassík
Jass
Dægurtónlist
Nemendatónleikar
Lúðrasveitir
Annað
1995
2000

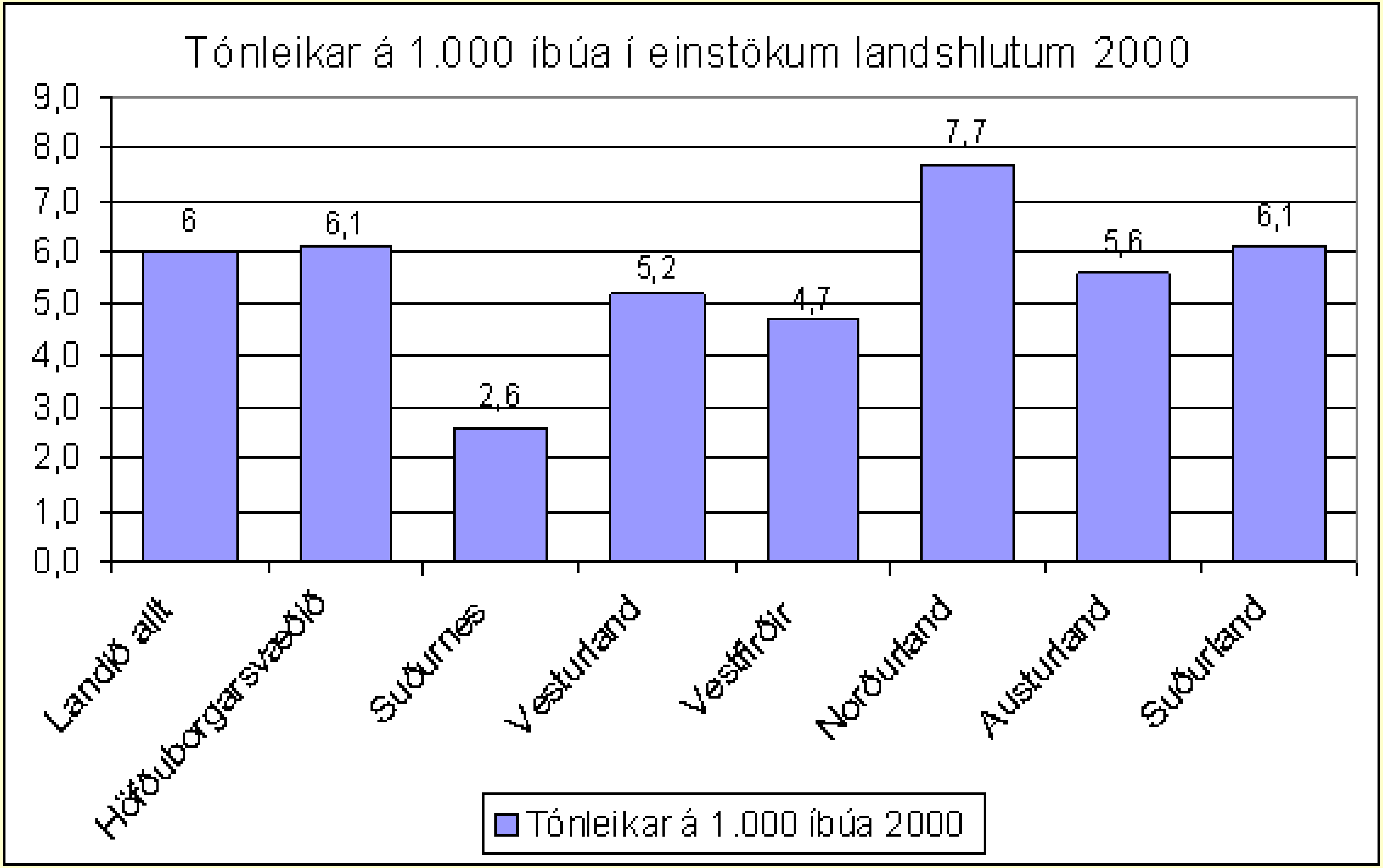
Tónleikar á 1.000 íbúa í einstökum landshlutum 2000
9,0
8,0
7,0
6,0
5,0
4,0
3,0
2,0
1,0
0,0
6
6,1
2,6
5,2
4,7
7,7
5,6
6,1
Landið allt
Höfuðborgarsvæðið
Suðurnes
Vesturland
Vestfirðir
Norðurland
Austurland
Suðurland
Tónleikar á 1.000 íbúa 2000

Fjöldi tónleika Sinfóníuhljómsveitarinnar 1965 til 2002

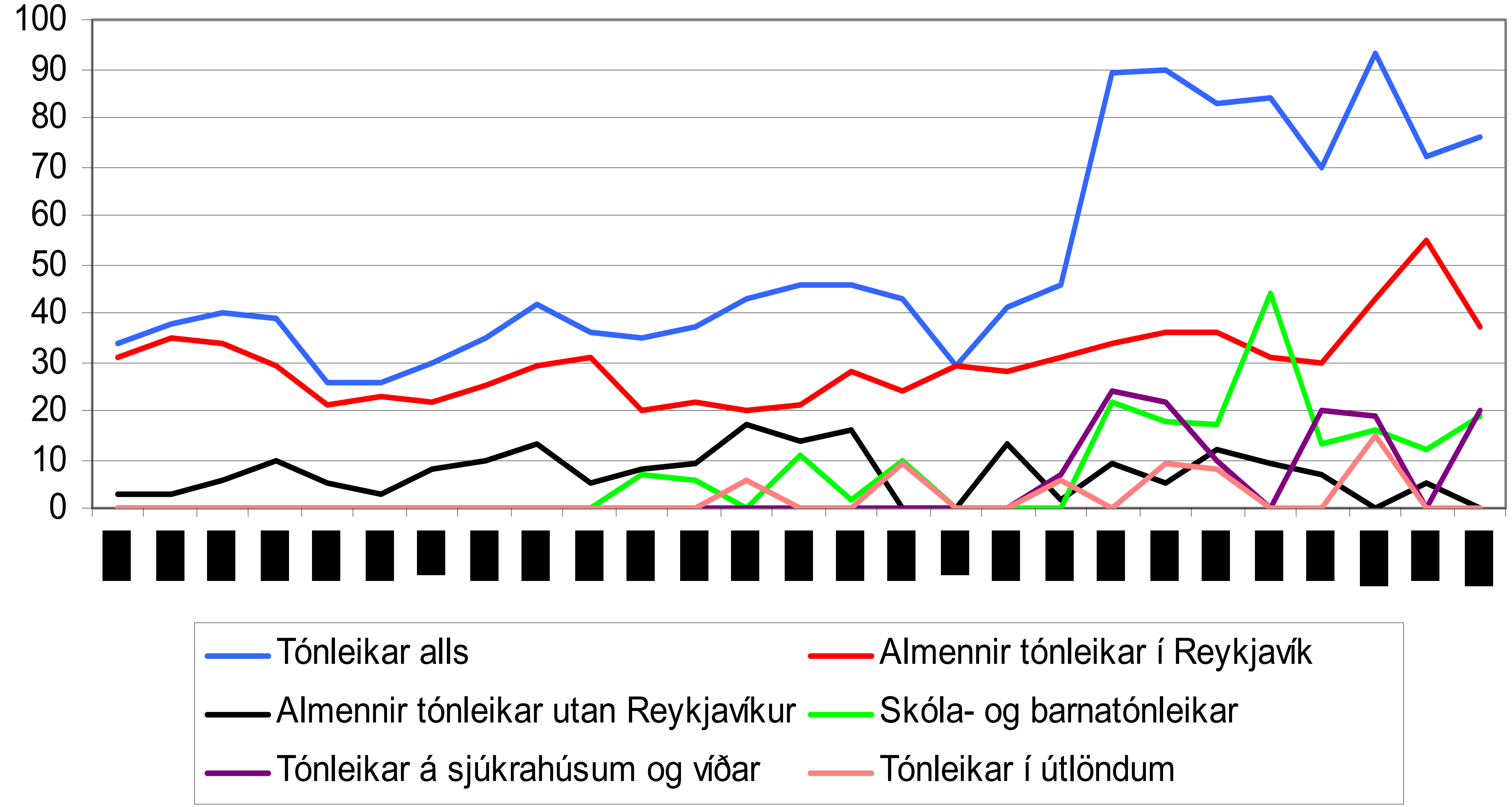

Fjöldi gesta á tónleikum 1980, 1995 og 2002

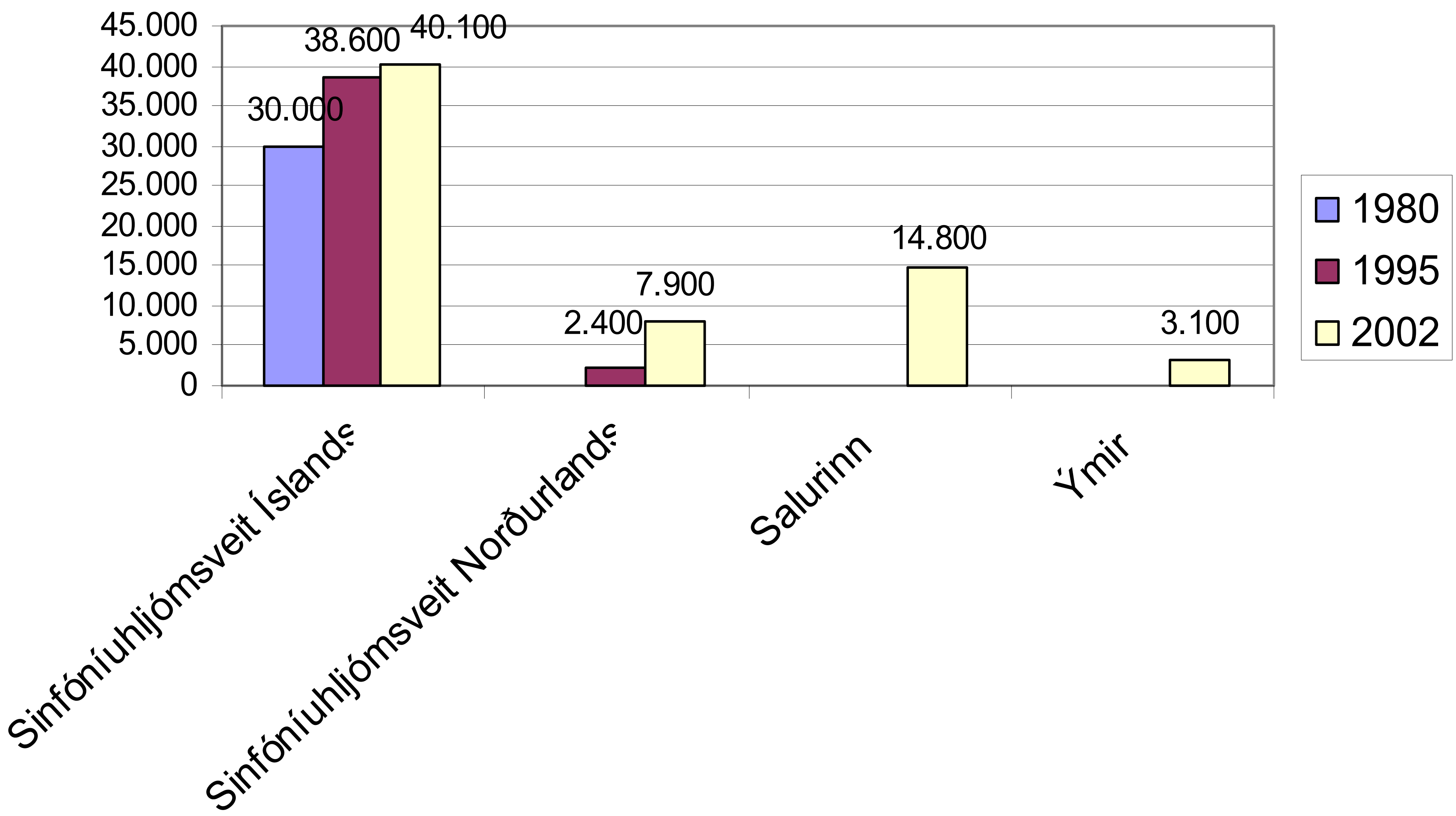

Ár	Fjöldi tónlistarskóla	Fjöldi nemenda	Hlutfall nemenda af íbúarfjölda
1962	14	1.100	0,6%
1972	30	3.000	1,4%
1981	56	7.500	3,2%
1991	67	8.700	3,3%
2003	80	12.000	4,1%

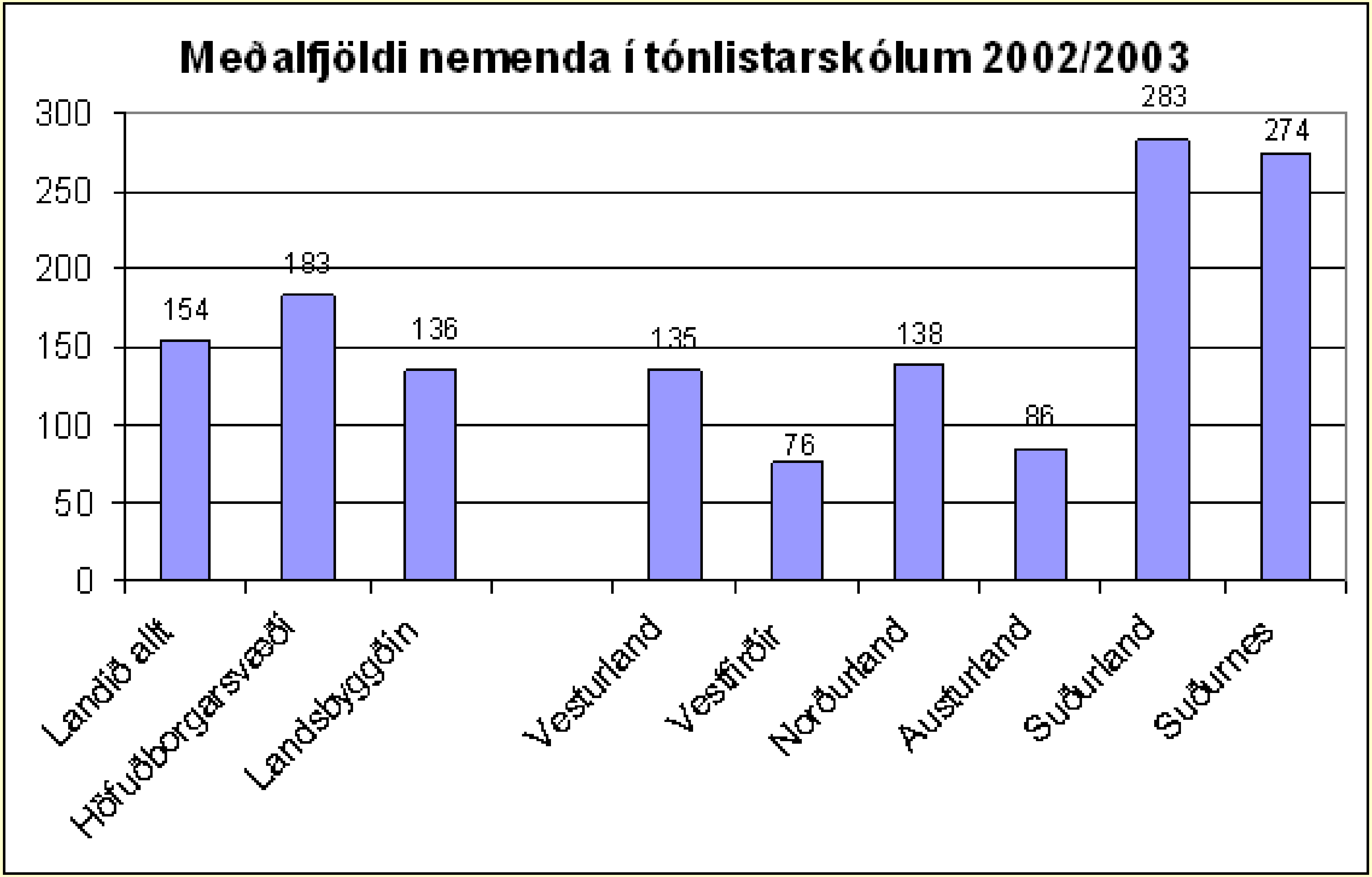

Meðalfjöldi nemenda í tónlistarskólum 2002/2003
300
250
200
150
100
50
0
154
183
136
135
76
138
86
283
274
Landið allt
Höfuðborgarsvæði
Landsbyggðin
Vesturland
Vestfirðir
Norðurland
Austurland
Suðurland
Suðurnes

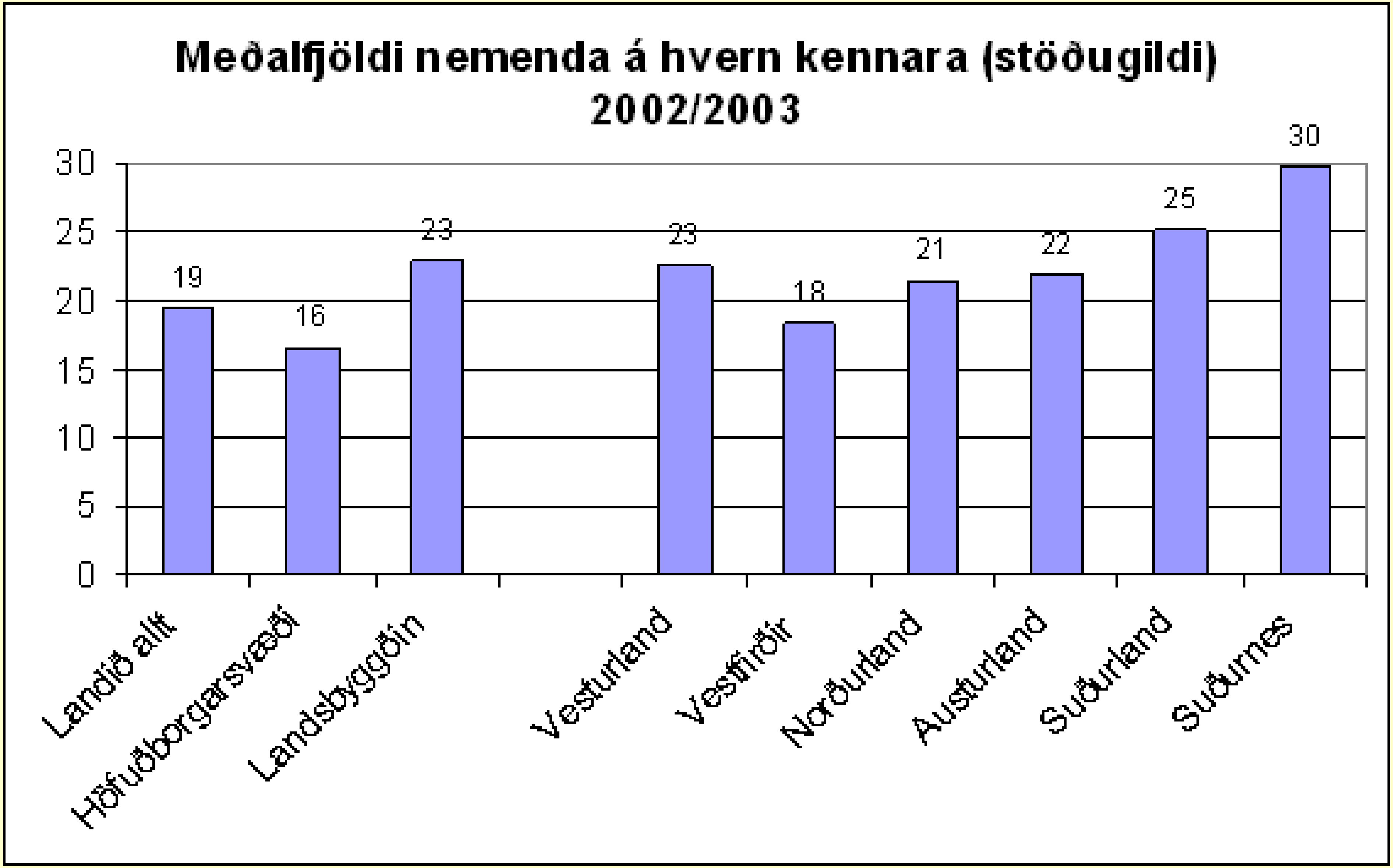
Meðalfjöldi nemenda á hvern kennara (stöðugildi)
2002/2003
30
25
20
15
10
5
0
19
16
23
23
18
21
22
25
30
Landið allt
Höfuðborgarsvæði
Landsbyggðin
Vesturland
Vestfirðir
Norðurland
Austurland
Suðurland
Suðurnes

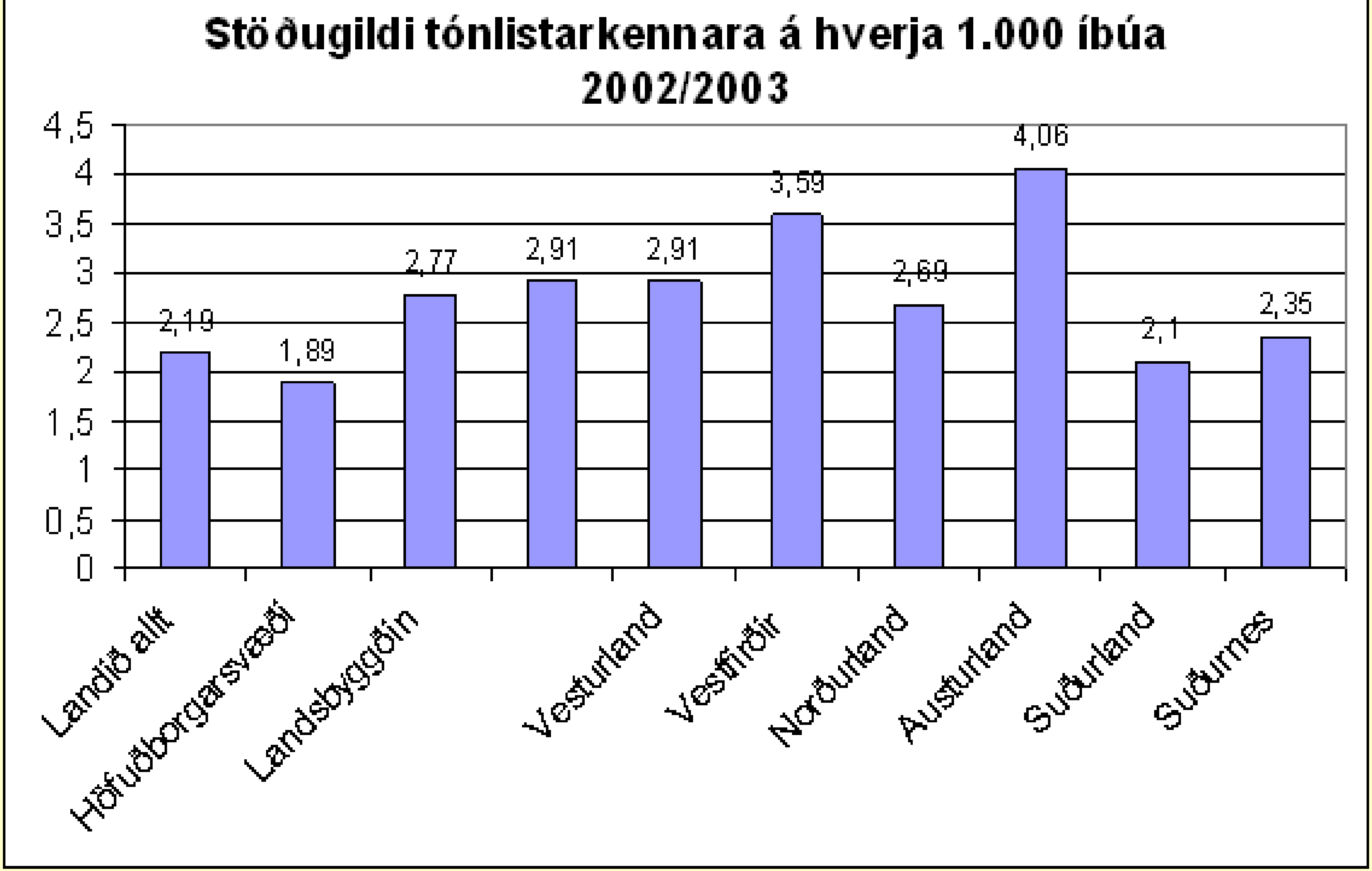
Stöðugildi tónlistarkennara á hverja 1.000 íbúa
2002/2003
4,5
4
3,5
3
2,5
2
1,5
1
0,5
0
2,19
1,89
2,77
2,91
2,91
3,59
2,69
4,06
2,1
2,35
Landið allt
Höfuðborgarsvæði
Landsbyggðin
Vesturland
Vestfirðir
Norðurland
Austurland
Suðurland
Suðurnes

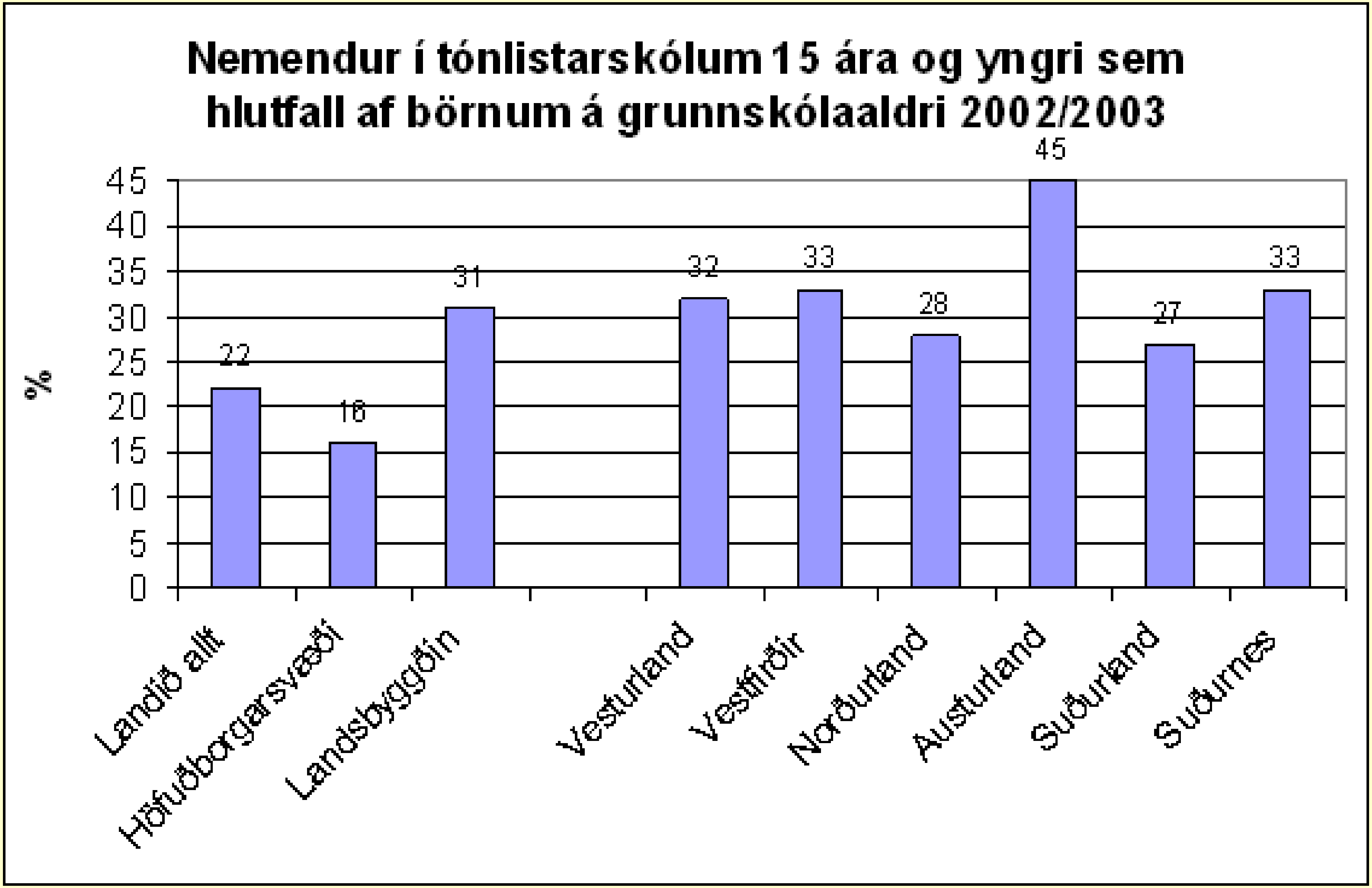
Nemendur í tónlistarskólum 15 ára og yngri sem hlutfall af börnum á grunnskólaaldri 2002/2003
%
0
5
10
15
20
25
30
35
40
45
22
16
31
32
33
28
45
27
33
Landið allt
Höfuðborgarsvæði
Landsbyggðin
Vesturland
Vestfirðir
Norðurland
Austurland
Suðurland
Suðurnes

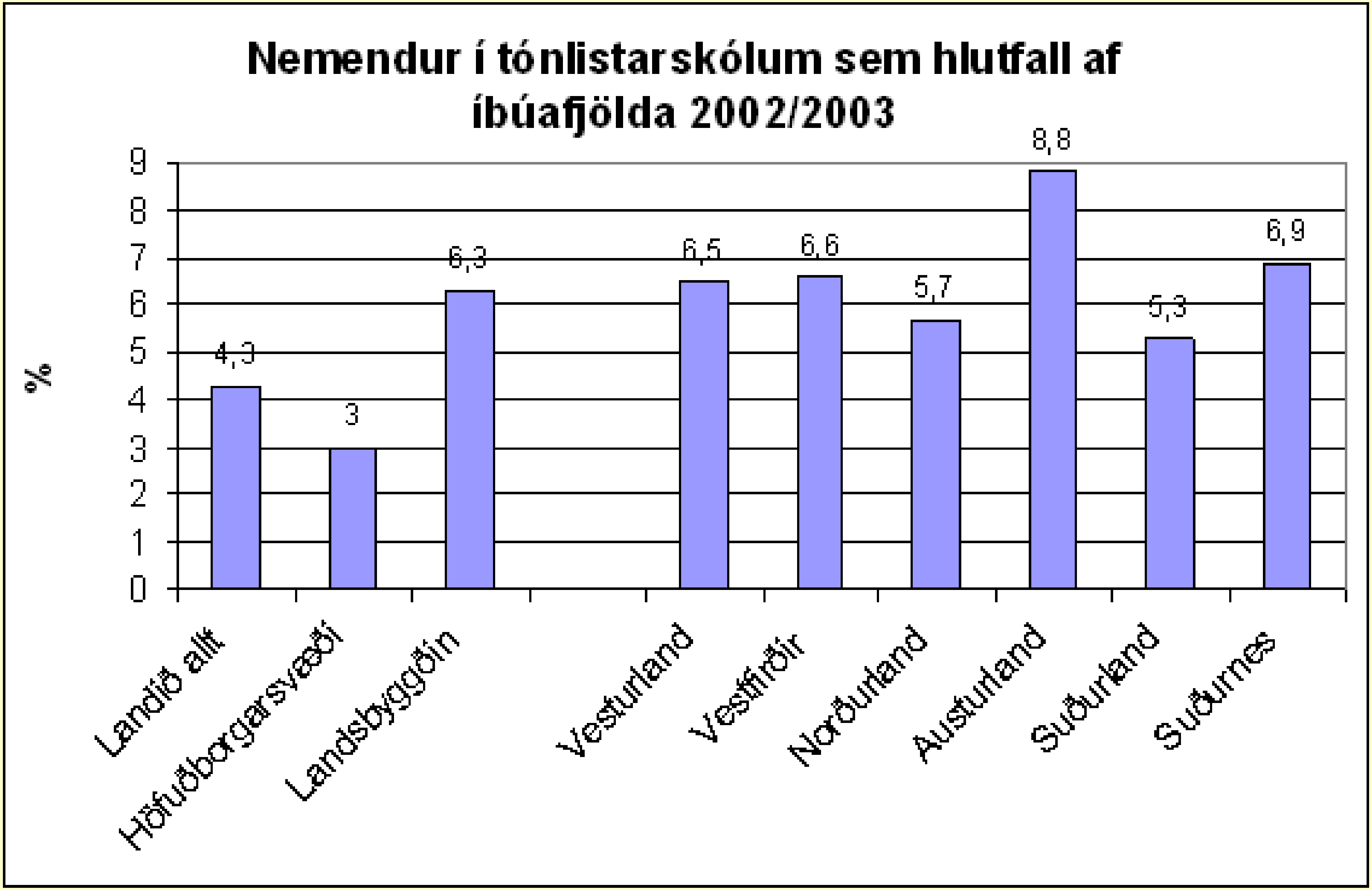

Nemendur í tónlistarskólum sem hlutfall af íbúafjölda 2002/2003
%
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
4,3
3
6,3
6,5
6,6
5,7
8,8
5,3
6,9
Landið allt
Höfuðborgarsvæði
Landsbyggðin
Vesturland
Vestfirðir
Norðurland
Austurland
Suðurland
Suðurnes

Hundruð manna vinna innan kirkjunnar við tónlist, m.a tæplega 200 organistar

Um 3.000 þúsund manns eru í kórum hérlendis en tiltölulegar fátt fólk er þar í föstum stöðum

Mikil efnahagsleg umsvif eru vegna kóra, t.d. ferðalög, neysla og tónleikar

Tónlistariðaðurinn er öflug atvinnugrein hérlendis og getur borið höfuðið mjög hátt

Miðað við vöxt tónlistariðnaðarins og annarra skapandi atvinnugreina í nálægum löndum og öflugan stuðning og skilning á stöðu tónlistariðnaðarins er líklegt að um 1.500 manns muni vinna í tónlistariðnaði innan 5 ára og framlag til landsframleiðslunnar verði um 1,2%.

Tónlistin hefur mikla hagræna þýðingu

Tónlistin skilar miklu til landsframleiðslunnar og hefur jákvæð hagræn áhrif á fjölda atvinnugreina.

Auk þess veitir tónlistin mikla ánægju sem er ekki mæld í hagtölum

„Án tónlistar er lífið eins og ferðalag í eyðimörk“

Pat Conroy, f. 1945

bandarískur rithöfundur. Höfundur m.a. „The Prince of Tides.“

Ágúst Einarsson, 3. maí 2004
Hagræn áhrif tónlistariðnaðarins

Meginniðurstöður

- Menning, en tónlist er mikilvægur þáttur hennar, skiptir miklu máli í hagkerfi okkar og skilar um 4% til landsframleiðslunnar, sem er meira en öll veitustarfsemi í landinu og nær þrefalt meira en landbúnaður og ál- og kísiljárnframleiðsla.
- Það starfa um 5.000 manns við menningu hérlendis sem er álíka fjöldi og vinnur í útgerð annars vegar og í hótel- og veitingarekstri hins vegar.

- Opinber menningarútgjöld hafa aukist frá 1990 úr 6 milljörðum í 21 milljarð árið 2001 á sambærilegu verðlagi.
- Opinber menningarútgjöld sem hlutfall af heildarúgjöldum hins opinbera hafa aukist úr 4% í 6% frá 1990 til 2001.
- Opinber menningarútgjöld sem hlutfall af vergri landsframleiðslu hafa vaxið úr 1,4% árið 1990 í 2,6% árið 2001.
- Sveitarfélögin verja meira fé til menningarmála en ríkisvaldið.
- Skapandi atvinnugreinar, en menningarstarfsemi er hluti þeirra, eru mjög umfangsmiklar hérlendis. Skapandi atvinnugreinar eru nú með um 23% af vinnumarkaði og hafa aukið hlutdeild sína úr 20% frá því fyrir 10 árum.

- Tónlist er alltaf verið að flytja aftur og aftur og þar með á sér stað verðmætasköpun. Þetta ferli er endurtekið um aldir.
- Vísindaleg vinnubrögð við stefnumótun henta mjög vel fyrir tónlistariðnaðinn.
- Um 1.200 manns vinna í tónlistariðnaði sem er tæplega 1% af íslenskum vinnumarkaði.
- Fyrirtæki í tónlistariðnaði velta um 5 milljörðum kr. á ári.
- Framlag tónlistariðnaðarins til landsframleiðslunnar er um 1% sem er mjög mikið borið saman við aðrar atvinnugreinar.
- Um 43 milljörðum kr. er varið í einkaneyslu á ári í menningu og er hlutur tónlistar um 6 milljarðar kr.
- Beinn útflutningur á tónlist er óverulegur en óbein áhrif eru mjög mikil, m.a. í ferðaþjónustu.

- Auknar rannsóknir skila miklu fyrir listgreinar, sbr. áhrif skýrslu Aflavaka um kvikmyndaiðnaðinn árið 1998.
- Innan markaðsfræðinnnar eru fjölmörg líkön sem henta vel fyrir tónlistariðnaðinn.
- Þeim ungmennum sem stunda tónlistarnám er mun síður hætt við að ánetjast tóbaki, áfengi og öðrum vímuefnum og er árlegur ávinningur vegna þessa 1,1 milljarður kr.
- Útgáfa innlends tónlistarefnis hefur aukist verulega undanfarna tvo áratugi og er langmest gefið út af dægurtónlist.
- Úgáfa tónlistar einkennist af mjög mörgum aðilum sem gefa aðeins út einn titil. Hinn hluti markaðarins skiptist milli örfárra fyrirtækja.
- Söluverðmæti diska hefur staðið í stað síðasta áratug.

- Kvikmynda- og myndabandamarkaðurinn skiptir verulegu máli innan tónlistariðnaðarins.
- Hljóðvarpsrásum hefur fjölgað verulega síðustu tvo áratugi og útsendingartími sautjánfaldast. Tónlist er mjög stór þáttur í útsendu efni.
- Sjónvarpsútsendingar hafa tuttugufaldast síðastliðin 15 ár og er tónlist vaxandi þáttur í útsendu efni.
- Velta sjónvarps og útvarps er um 8 milljarðar. Þarf af er Ríkisútvarpið með um 3 milljarða og einkastöðvar með 5 milljarða.
- Tónleikum hefur fjölgað verulega undanfarin ár, sérstaklega á landsbyggðinni og er klassískt tónlist langalgengust.
- Mikill munur er á tónleikum á íbúa eftir landshlutum. Suðurnesin eru langlægst en Norðurland efst. Höfuðborgarsvæðið er í miðjum hópi.

- Sinfóníuhljómsveit Íslands skiptir verulegu máli í íslensku tónlistarlífi og hefur tónleikum fjölgað verulega síðustu fjóra áratugi. Gestum á tónleikum Sinfóníuhljómsveitarinnar hefur fjölgað um þriðjung síðustu tvo áratugi.
- Fjöldi tónlistarskóla hefur nær sexfaldast síðustu fjóra áratugi og eru nú 80 talsins. Nemendafjöldi í tónlistarskólum hefur ellefufaldast síðustu fjóra áratugi og eru nemendur nú 12.000 talsins.
- Skipulag tónlistarkennslu hérlendis er mjög gott miðað við útlönd.
- Mikill munur er á umfangi tónlistarkennslu eftir landshlutum og er hún hlutfallslega langmest á Austurlandi og minnst á höfuðborgarsvæðinu.

•Mjög mikið tónlistarstarf er í kirkjustarfi hérlendis og vinna um 300 manns við það.

•Tugir kóra starfa á landinu og eru kórfélagar um 3.000 talsins. Margir hafa fulla vinnu við starf þeirra og óbein efnahagsleg áhrif eru mjög mikil.

•Miðað við vöxt tónlistariðnaðarins og annarra skapandi atvinnugreina í nálægum löndum og öflugan stuðning og skilning á stöðu tónlistariðnaðarins er líklegt að um 1.500 manns muni vinna í tónlistariðnaði innan 5 ára og framlag til landsframleiðslunnar verði um 1,2%.

Tillögur

- Vekja athygli á stærð tónlistariðnaðarins innan greinarinnar og gagnvart umhverfinu, s.s. almenningi og stjórnmálamönnum. Tónlistariðnaðurinn er ekki þiggjandi í okkar samfélagi heldur gefandi og skilar umtalsverðu til landsframleiðslunnar.
- Auka menntun í markaðsmálum og stjórnun innan tónlistariðnarins.
- Koma upp útflutningsskrifstofu fyrir tónlist erlendis.
- Auka rannsóknir í menningarmálum og þá sérstaklega í tónlist.
- Bæta aðstöðu fyrir Sinfóníuhljómsveitina og Íslensku óperuna.